ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

# ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

*Ἐν Ἀθήναις τῇ 13ῃ Ἰανουαρίου* **1932** | ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ | *Ἀριθμὸς φύλλου* **12**

## ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

*Περὶ ἀναλυτικοῦ προγράμματος διδακτέων μαθημάτων σχολείων Μ. Ἐκπαιδεύσεως διὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1931—32.*

### ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 5 τοῦ νόμου 4373 «περὶ διαρρυθμίσεως τῶν σχολείων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως» καὶ τὸ ἄρθρον 8 ἐδάφ. 1 παράγρ. ε' τοῦ νόμου 4653 «περὶ διοικήσεως τῆς Ἐκπαιδεύσεως» προτάσει τοῦ ἐπὶ τῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Ὑπουργοῦ, λαβόντος ὑπ' ὄψει καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 123 πρᾶξιν τοῦ Ἐκπδ. Γνωμοδ. Συμβουλίου, καὶ μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάσσομεν.

Ἄρθρον 1.

Τὸ πρόγραμμα τῶν εἰς τὰ Γυμνάσια, τὰς δύο κατωτέρας τάξεις τῶν Πρακτικῶν Λυκείων καὶ ἡμιγυμνάσια τοῦ Κράτους Δημόσια καὶ Ἰδιωτικά, διδακτέων μαθημάτων κανονίζεται ἀπὸ μὲν τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1931—32 διὰ τὰς δύο κατωτέρας τάξεις αὐτῶν, ἐφεξῆς δὲ κατ' ἔτος δι' ἑκάστην τῶν ἑπομένων τάξεων τῶν Γυμνασίων ὡς ἀκολούθως:

## ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

### ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

#### 1. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Τάξις Α'.

Ἱερὰ Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Μετὰ σύντομον γεωγραφικὴν ἐξέτασιν τῆς χώρας ἐν ᾗ ἔδρασεν ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός, ἐπισκόπησις τῆς ἱστορίας του, ἰδίως δὲ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς του ἐξελίξεως, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἱστορικοῦ του βίου μέχρι τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἐνδιατρίβουσα κυρίως εἰς τὰ ἱστορικὰ σημεῖα, τὰ προπαρασκευάσαντα ἢ καταστήσαντα ἀναγκαίαν τὴν ἔλευσιν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ.

Τάξις Β'.

Ἱερὰ Ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Μετὰ σύντομον ἐπισκόπησιν τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἰησοῦ παρασταστικὴ ἱστορία τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Κυρίου, βασιζομένη καὶ ἐπὶ τῆς ἀναγνώσεως περικοπῶν ἐκ τῶν ἱστορικῶν μερῶν τῶν Εὐαγγελίων.

Τάξις Γ'.

Ἱστορία τοῦ ἔργου τῶν Ἀποστόλων καὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἐξαιρουμένων ἰδίᾳ τῶν μερῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰς διαφορὰς τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καὶ τονιζομένων τῶν σημερινῶν σχέσεων τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας πρὸς τὰς λοιπὰς (ἑνωτικὴ κίνησις) καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλας κοινωνίας τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν. (Παρὸρθόδοξον Συνέδριον ἐν Κων)πόλει, ἡ ὀρθόδοξος Προσύνοδος ἐν Ἁγίῳ Ὄρει.

Τάξις Δ'.

1. Μετὰ σύντομον εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Π. Διαθήκην ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία ἐκλεκτῶν περικοπῶν ἔκ τε τῶν Ἱστορικῶν καὶ τῶν Ποιητικῶν καὶ τῶν Προφητικῶν βιβλίων αὐτῆς, ὧν τὸ περιεχόμενον ἀναφέρεται εἰς τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς ἀντιλήψεις τοῦ Ἰσραὴλ καὶ σχετίζεται μὲ τὴν ἔλευσιν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ, μέχρι τέλους Δεκεμβρίου.

2. Μετὰ σύντομον εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Κ. Διαθήκην ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία περικοπῶν ἐκ τῶν βιβλίων αὐτῆς (Εὐαγγελίων Πράξεων καὶ Ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων), ἀναφερομένων εἰς τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τέλους τοῦ ἔτους.

Τάξις Ε'.

Ὀρθόδοξος κατήχησις δι' ἀνακεφαλαιώσεως καὶ συστηματοποιήσεως τῶν ἐν ταῖς προηγουμέναις τάξεσιν ἐξαχθεισῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν καὶ καθορισμοῦ τῶν μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τῶν λοιπῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ὑφισταμένων δογματικῶν διαφορῶν καὶ τῆς ὑπεροχῆς τῆς Χριστιανικῆς ὑπὲρ τὰς λοιπὰς θρησκείας μέχρι τέλους Ἰανουαρίου.

Σύντομος καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐποπτικὴ λειτουργικὴ μετ' ἀναγνώσεως τῶν κυριωτέρων προϊόντων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνολογίας ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους.

Τάξις ΣΤ'.

Χριστιανικὴ Ἠθικὴ δι' ἀνακεφαλαιώσεως καὶ συστηματοποιήσεως τῶν ἐν ταῖς προηγουμέναις τάξεσιν ἐξαχθεισῶν ἠθικῶν ἀληθειῶν.

#### 2. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Τάξις Α'.

1. Γλωσσικὴ διδασκαλία ἐπὶ τῇ βάσει ἀναγνώσεως καὶ ἑρμηνείας τῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ περικοπῶν τοῦ ἐγκεκριμένου Ἀναγνωστικοῦ αὐτῆς.

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀνωτέρω ἀναγνώσεως καὶ ἑρμηνείας καὶ ἐν παραλληλισμῷ πρὸς τὰ ἀντίστοιχα φαινόμενα τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἐξέτασις τῆς Γραμματικῆς τοῦ Ἀττικοῦ πεζοῦ λόγου μέχρι τῶν εἰς μι συμπεριλαμβανομένων.

Ποικίλαι ἐργασίαι τῶν μαθητῶν πρὸς ἐφαρμογὴν καὶ ἐντύπωσιν τῶν ἑκάστοτε ἐξεταζομένων μερῶν τῆς Γραμματικῆς (ὡς γραφὴ κατ' οἶκον ἢ ἐν τῷ σχολείῳ γυμνασμάτων κλίσεις, διορθουμένων ἐν τῷ σχολείῳ ὑπὸ τῶν μαθητῶν, προφορικὴ ἢ γραπτὴ ἐπὶ τοῦ πίνακος ἐν τῷ σχολείῳ μετάφρασις εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδίωμα τῶν εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν συντεταγμένων σχετικῶν περικοπῶν τοῦ ἐγκεκριμένου Ἀναγνωστικοῦ, ἰδίᾳ δὲ μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀρχαίου εἰς τὸ νέον ἰδίωμα ἢ ἀντιστρόφως προτάσεων συντεθειμένων ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ σχετικῶν πρὸς τὰ ἐξετασθέντα μέρη τῆς Γραμματικῆς καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν σύνδεσις τῶν μεταφραζομένων εἰς τὸ ἀρχαῖον εἰς μικρὰς προφορικὰς ἢ γραπτὰς συνθέσεις κτλ.).

Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ β' τριμήνου, ἐξ ἀφορμῆς ἐπίσης τῆς

ἀναγνώσεως τοῦ Ἀναγνωστικοῦ καὶ ἐν παραλληλισμῷ πρὸς τὰ ἀντίστοιχα συνταχτικὰ φαινόμενα τῆς νέας Ἑλληνικῆς, ὅλως πρακτικὴ ἐξέτασις τῆς χαρακτηριζούσης τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ἀκολούθου συνταχτικῆς ὕλης: τῆς κατὰ πάσας τὰς πλαγίας πτώσεις ἐκφορᾶς τοῦ ἀντικειμένου, τοῦ εἰδικοῦ καὶ τελικοῦ ἀπαρεμφάτου καὶ τοῦ ὑποκειμένου αὐτῶν, τῆς τροπῆς τῆς ἐνεργητικῆς συντάξεως εἰς παθητικὴν καὶ τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου, τῆς χρήσεως τῶν μετοχῶν καὶ τῆς ἀναλύσεως αὐτῶν, τῆς ὀργανικῆς Δοτικῆς, τῆς Δοτικῆς τοῦ αἰτίου καὶ τῆς Αἰτιατικῆς τῆς ἀναφορᾶς.

2. Εἰσαγωγὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν βίον καὶ τὰ προσιτὰ εἰς αὐτοὺς στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ. Πρὸς ταύτην χρησιμοποιοῦνται:

α') Ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία τῶν περικοπῶν τοῦ Ἀναγνωστικοῦ.

β') Ἀνάγνωσις ἐκ τῆς Ὁμήρου Ὀδυσσείας ἐν δοκίμῳ ἐμμέτρῳ μεταφράσει εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, γινομένη ἐπὶ δύο καθ' ἑβδομάδα ὥρας ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους μέχρι τέλους Μαρτίου, καὶ

γ') Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία ἐκλογῶν ἐκ τῶν Νεκρικῶν Διαλόγων τοῦ Λουκιανοῦ, γινομένη ἐπὶ δύο ὥρας καθ' ἑβδομάδα κατ' Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον.

Λογικὴ ἐπεξεργασία καὶ σύνδεσις τῶν ἑκάστοτε ἀναγινωσκομένων πρὸς σχηματισμὸν περιεκτικῆς καὶ σαφοῦς εἰκόνος αὐτῶν.

Πραγματικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων πρὸς συναγωγὴν καὶ ταξινόμησιν τῶν ἐν αὐτοῖς ἀπαντώντων προσιτωτέρων στοιχείων τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἐκτίμησις τῶν στοιχείων τούτων ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

## Τάξις Β'.

1. Γλωσσικὴ διδασκαλία ἐπὶ τῇ βάσει ἀναγνώσεως καὶ ἑρμηνείας τῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ περικοπῶν τοῦ ἐγκεκριμένου Ἀναγνωστικοῦ αὐτῆς.

Ἐξ ἀφορμῆς αὐτῆς καὶ ἐν παραλληλισμῷ πρὸς τὰ ἀντίστοιχα γραμματικὰ φαινόμενα τῆς Νέας Ἑλληνικῆς ἐξέτασις τῶν ὑπολοίπων μερῶν τῆς Γραμματικῆς τοῦ Ἀττικοῦ πεζοῦ λόγου.

Ἐργασίαι τῶν μαθητῶν πρὸς ἐφαρμογὴν καὶ ἐντύπωσιν τῶν ἑκάστοτε ἐξεταζομένων μερῶν τῆς Γραμματικῆς, ὡς ἐν τῇ Α' τάξει.

Ἐξέτασις ὡς ἐν τῇ Α' τάξει τῆς χαρακτηριζούσης τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ἀκολούθου συνταχτικῆς ὕλης: τῆς συμφωνίας τοῦ κατηγορουμένου καὶ τοῦ ρήματος πρὸς δύο ἢ περισσότερα ὑποκείμενα, τοῦ διορισμοῦ τοῦ οὐσιαστικοῦ καὶ τοῦ ἐπιθέτου, τῆς συντάξεως τῶν παραθετικῶν, τῶν προθετικῶν διορισμῶν καὶ τῆς συντάξεως τῶν διαφόρων προθέσεων, τῆς Γενικῆς ἀπολύτου, τῆς Εὐκτικῆς καὶ τῆς Ὁριστικῆς τῶν ἱστορικῶν χρόνων μετὰ τοῦ ἄν, τῶν ἐπιρρηματικῶν διορισμῶν, τῆς χρήσεως τῶν Ἐγκλίσεων ἐν τῷ ἀπολύτῳ καὶ τῷ ἐξηρτημένῳ, λόγῳ, τῆς Εὐκτικῆς τοῦ πλαγίου λόγου, τῶν ἀπροσώπων ρημάτων, τῶν ἀποφατικῶν μορίων καὶ τῆς συντάξεως τοῦ ἀπαγορευτικοῦ μή.

2. Ἀνάγνωσις συγγραφέων. Εἰσαγωγὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὰ προσιτώτερα στοιχεῖα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Λογοτεχνικὴ στοιχείωσις αὐτῶν.

α. Ἀνάγνωσις κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα καὶ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐν τῇ τάξει διδασκομένην Ἱστορίαν ἐκλογῶν ἐκ τῶν τὰ Ἑλληνικὰ πραγματευομένων βιβλίων τοῦ Ἡροδότου (βιβλ. V--IX) ἐν δοκίμῳ μεταφράσει εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικήν. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία τῶν εὐκολωτέρων καὶ ὁμαλωτέρων μερῶν τῆς Κύρου Ἀναβάσεως τοῦ Ξενοφῶντος, συμπληρουμένη δι' ἀναγνώσεως ἐκτενῶν, σαφῶν καὶ γλαφυρῶν περιλήψεων ἢ καὶ δοκίμου μεταφράσεως τῶν λοιπῶν μερῶν, ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τέλους Φεβρουαρίου. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία ἐκλογῶν ἐκ τῶν δύο πρώτων βιβλίων τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Ἀρριανοῦ (πλὴν τῶν κεφαλαίων 7—11 τοῦ πρώτου βιβλίου), ὡς καὶ γλαφυρᾶς μεταφράσεως τοῦ ὑπολοίπου μέρους τοῦ ἔργου, ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι τέλους τοῦ ἔτους.

Λογικὴ ἐπεξεργασία καὶ σύνδεσις τῶν ἀναγινωσκομένων πρὸς σχηματισμὸν περιεκτικῆς, ἀλλὰ σαφοῦς εἰκόνος τῆς ὅλης ἐξελίξεως τῶν ἱστορουμένων.

Ἐξαγωγή, ταξινόμησις καὶ ἐκτίμησις τῶν ἐν τοῖς ἀναγινωσκομένοις ἀπαντώντων προσιτωτέρων στοιχείων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἰδίως, ἀλλὰ καὶ τοῦ ξένου πολιτισμοῦ.

Σύγκρισις τῶν ἀναγνωσθέντων ἔργων τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Ἀρριανοῦ πρὸς τὰ λοιπὰ μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἀνεγνωσμένα πεζὰ ἔργα (π.χ. τὸ Ἀναγνωστικὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, τὰ Ἀναγνωστικὰ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου κτλ.), καθορισμὸς τῶν οὐσιωδῶν διακριτικῶν γνωρισμάτων των καὶ σχηματισμοὺς ἁπλῆς καὶ σαφοῦς ἐννοίας τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου καὶ τῆς Ἱστοριογραφίας. Ἡ χρησιμότης τῆς Ἱστοριογραφίας. Ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Ἀρριανὸς ὡς ἱστορικοὶ συγγραφεῖς.

β. Ἀνάγνωσις ἐκ τῆς Ὁμήρου Ὀδυσσείας ἐν δοκίμῳ ἐμμέτρῳ μεταφράσει γινομένη ὡς ἐν τῇ Α' τάξει. Στοιχειώδης καλαισθητικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων ἐν παραλληλισμῷ πρὸς τὰ ἐν τοῖς Νέοις Ἑλληνικοῖς ἀναγινωσκόμενα Δημοτικὰ τραγούδια (ποιητικοὶ τρόποι καὶ σχήματα, μέτρον κτλ.)

## Τάξις Γ'.

1. Ἀνάγνωσις συγγραφέων. α. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία ἐκλογῶν ἐκ τῆς Κύρου Παιδείας τοῦ Ξενοφῶντος, συμπληρουμένη δι' ἀναγνώσεως λογοτεχνικῶν μεταφράσεων τῶν λοιπῶν μερῶν μέχρι τέλους Δ)βρίου. Λογικὴ καὶ πραγματικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων ἀνάλογος πρὸς τὴν γινομένην εἰς τὴν δευτέραν τάξιν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱστορικῶν συγγραφέων.

Σύγκρισις τῆς Κύρου Παιδείας πρὸς τὰ ἀναγνωσθέντα ἱστορικὰ ἔργα τοῦ Ξενοφῶντος, τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Ἀρριανοῦ, καθορισμὸς τῶν διακριτικῶν αὐτῆς γνωρισμάτων καὶ σχηματισμὸς ἁπλῆς καὶ σαφοῦς ἐννοίας τῆς μυθιστορίας. Οἱ σκοποὶ καὶ ἡ χρησιμότης αὐτῆς. Ὁ Ξενοφῶν ὡς πατὴρ τῆς μυθιστοριογραφίας.

β. Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου καὶ ἑφεξῆς ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία πρῶτον μὲν ἐκ τῶν μικρῶν δικανικῶν λόγων τοῦ Λυσίου (π.χ. τῶν: ὑπὲρ τοῦ ἀδυνάτου, περὶ τοῦ σηκοῦ, ὑπὲρ Μαντιθέου, κατὰ τῶν σιτοπωλῶν, κατὰ Φίλωνος, κατ' Ἐργοκλέους κλπ.), συμπληρουμένη διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἄλλων δικανικῶν λόγων αὐτοῦ ἐν δοκίμῳ μεταφράσει, κατόπιν δὲ ἑνὸς ἐκ τῶν μικροτέρων συμβουλευτικῶν ἢ ἐπιδεικτικῶν λόγων τοῦ Ἰσοκράτους (π.χ. τῶν: πρὸς Νικοκλέα, περὶ εἰρήνης, Εὐαγόρου, πρὸς Δημόνικον κτλ.), συμπληρουμένη ἐπίσης διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἄλλων λόγων αὐτοῦ, εἰ δυνατὸν δὲ τοῦ Πανηγυρικοῦ, ἐν δοκίμῳ μεταφράσει.

Λογικὴ ἐπεξεργασία καὶ σύνδεσις, τῶν ἑκάστοτε ἀναγινωσκομένων μερῶν ἑκάστου λόγου πρὸς συναγωγὴν τῶν κυριωτάτων νοημάτων αὐτοῦ.

Πραγματικὴ ἐπεξεργασία τῶν αὐτῶν πρὸς συναγωγήν, ταξινόμησιν καὶ ἐκτίμησιν τόσον τῶν γενικῶν συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπροκάλεσαν ἐν Ἑλλάδι τὴν γένεσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ρητορείας, ὅσον τῶν εἰδικῶν καὶ σχετικῶν πρὸς τοὺς ἀναγινωσκομένους λόγους δικαστικῶν, πολιτειακῶν, πολιτικῶν, ἠθικῶν θρησκευτικῶν κλπ. συνθηκῶν.

Στοιχειώδης καλαισθητικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων πρὸς σχηματισμὸν ἁπλῶν καὶ σαφῶν ἐννοιῶν τοῦ ρητορικοῦ λόγου, τῶν διαφόρων γενῶν αὐτοῦ, τῶν κυρίων μερῶν τοῦ ρητορικοῦ λόγου ἑκάστου γένους, τοῦ ρητορικοῦ ὕφους καὶ τῶν εἰδῶν αὐτοῦ, τῶν μέσων τῆς ρητορικῆς ἐκφράσεως κτλ. Ὁ Λυσίας καὶ ὁ Ἰσοκράτης ὡς ρήτορες.

γ. Ἀνάγνωσις ἐκ τῆς Ὁμήρου Ὀδυσσείας ἐν δοκίμῳ ἐμμέτρῳ μεταφράσει γινομένη ὡς ἐν τῇ β' τάξει ἐπὶ δύο ὥρας ἀνὰ δεκαπενθήμερον. Καλαισθητικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἀναγι-

νωσκομένων γινομένη ἐν παραλληλισμῷ πρὸς τὸ ἐν τῇ αὐτῇ τάξει ἀναγινωσκόμενον νεοελληνικὸν ἔπος.

2. Γλωσσικὴ διδασκαλία. Α) Γραμματική. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ παρατηρουμένων ἐλλείψεων τῶν μαθητῶν εἰς τὴν Γραμματικὴν τοῦ Ἀττικοῦ πεζοῦ λόγου, ἐπανεξέτασις τῶν σχετικῶν μερῶν μετ' ἀναλόγων ἐργασιῶν τῶν μαθητῶν ἐφαρμογῆς καὶ ἐντυπώσεως, ὡς ἐν ταῖς προηγουμέναις τάξεσι. Γλωσσολογικὴ ἑρμηνεία ἐνίων γραμματικῶν φαινομένων.

Β) Συντακτικόν. Ἐπὶ τῇ βάσει καταλλήλων καὶ ἤδη ἡρμηνευμένων μερῶν ἐκ τῶν ἀναγινωσκομένων Ἀττικῶν συγγραφέων καὶ κατόπιν προμελέτης αὐτῶν ἀπὸ καθοριζομένης συντακτικῆς ἀπόψεως ὑπὸ τῶν μαθητῶν συστηματικωτέρα ἐξέτασις τῶν κυριωτέρων συντακτικῶν φαινομένων τοῦ ἀρχαίου λόγου. Γλωσσολογικὴ ἑρμηνεία ἐνίων ἐξ αὐτῶν.

Στοιχειώδης ἐξέτασις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ ἀρχαίου λόγου καὶ κατάδειξις τῆς συμβολῆς αὐτῆς πρὸς λογικὴν καὶ καλλιεπῆ παράστασιν τῶν νοημάτων.

Ποικίλαι ἐργασίαι τῶν μαθητῶν: Α) πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἑκάστοτε ἐξεταζομένων μερῶν τοῦ Συντακτικοῦ (ὡς α: προφορικὴ ἢ γραπτὴ ἐν τῷ σχολείῳ μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀρχαίου εἰς τὸ νέον καὶ τἀνάπαλιν προτάσεων σχετικῶν πρὸς τὰ μέρη ταῦτα διδομένων ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος, β: ὅμοιαι μεταφράσεις προτάσεων συντιθεμένων ὑπ' αὐτῶν τῶν μαθητῶν καὶ σύνδεσις τῶν μεταφραζομένων εἰς τὸ ἀρχαῖον εἰς μικρὰς συνθέσεις κτλ.), Β) πρὸς ἐφαρμογὴν μειζόνων καὶ αὐτοτελῶν δεδιδαγμένων τμημάτων αὐτοῦ (ὡς α: γραπτὴ ἐν τῷ σχολείῳ μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀρχαίου εἰς τὸ νέον καὶ τἀνάπαλιν σειρᾶς προτάσεων ἀναφερομένων εἰς τὸ ἑκάστοτε ἐφαρμοζόμενον τμῆμα καὶ ἄμεσος διόρθωσις αὐτῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν, β: γραπτὴ ἐν τῷ σχολείῳ μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀρχαίου εἰς τὸ νέον καὶ τἀνάπαλιν δεδιδαγμένου κειμένου, παρουσιάζοντος τὰ πρὸς ἐφαρμογὴν συντακτικὰ φαινόμενα κτλ.).

## Τάξις Δ'.

1. Ἀνάγνωσις συγγραφέων· α. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία δύο ἐκ τῶν Ὀλυνθιακῶν καὶ ἑνὸς Φιλιππικοῦ τοῦ Δημοσθένους, συμπληρουμένη δι' ἀναγνώσεως δοκίμου μεταφράσεως ἐκλεκτῶν μερῶν τοῦ περὶ στεφάνου λόγου, ὡς καὶ ἀνάγνωσις δοκίμου μεταφράσεως τοῦ Κατὰ Λεωκράτους λόγου τοῦ Λυκούργου μέχρι τέλους Ἰανουαρίου.

Λογικὴ καὶ πραγματικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἑκάστοτε ἀναγινωσκομένων μερῶν ἑκάστου λόγου ἀνάλογος πρὸς τὴν γινομένην ἐν τῇ τρίτῃ τάξει κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Λυσίου καὶ τοῦ Ἰσοκράτους.

Καλαισθητικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἑκάστοτε ἀναγινωσκομένων πρὸς καθαρωτέραν διαγραφὴν τῶν ἐννοιῶν τοῦ ρητορικοῦ λόγου, τῶν διαφόρων γενῶν αὐτοῦ, τῶν κυρίων μερῶν τοῦ ρητορικοῦ λόγου, τῶν εἰδῶν τοῦ ρητορικοῦ ὕφους, τῶν μέσων τῆς ρητορικῆς ἐκφράσεως κτλ. Ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Λυκοῦργος ὡς ρήτορες.

β. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Φεβρουαρίου ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία κατ' ἐκλογὴν ἱστορικῶν μερῶν τοῦ Θουκυδίδου, ἀποτελούντων ἑνιαῖα τμήματα συμπληρουμένη δι' ἀναγνώσεως δοκίμου μεταφράσεως μειζόνων τμημάτων, περιεχόντων καὶ δημηγορίας.

Λογικὴ καὶ πραγματικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἑκάστοτε ἀναγινωσκομένων, ἀναλόγως πρὸς τὴν γινομένην ἐν ταῖς κατωτέραις τάξεσι κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἄλλων Ἱστορικῶν.

Συμπλήρωσις τῆς ἐννοίας τῆς Ἱστοριογραφίας διὰ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Θουκυδίδου. Ὁ Θουκυδίδης ὡς ἱστορικὸς συγγραφεύς.

γ. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἔτους ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία μὴ ἀναγνωσθέντων μερῶν τῆς Ὁμήρου Ὀδυσσείας καὶ δύο ραψῳδιῶν τῆς Ὁμήρου Ἰλιάδος, συμπληρουμένη δι' ἀναγνώσεως δοκίμου ἐμμέτρου μεταφράσεως ἄλλων δύο τοὐλάχιστον ραψῳδιῶν αὐτῆς.

Λογικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἑκάστοτε ἀναγινωσκομένων πρὸς συμπερίληψιν τῶν κυρίων νοημάτων αὐτῶν.

Πραγματικὴ ἐπεξεργασία τῶν αὐτῶν πρὸς συναγωγὴν καὶ ταξινόμησιν τῶν κυριωτέρων στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν ἀπαντώντων εἰς αὐτά. Ὁ Ὁμηρικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Ἐκτίμησις τῆς ἐξελίξεως.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μέχρι τοῦδε ἀναγνώσεως τοῦ Ὁμήρου καὶ ἐν παραλληλισμῷ καὶ πρὸς τὸ νεοελληνικὸν ἔπος καθορισμὸς τῆς ἐννοίας τοῦ ἔπους, καὶ δὴ τοῦ ἡρωϊκοῦ, καὶ τῶν μέσων τῆς ἐπικῆς παραστάσεως. Ὁ Ὅμηρος ὡς τὸ πρότυπον τῆς ἐπικῆς ποιήσεως. Στοιχειώδης ἐξέτασις τῆς σχέσεως τῆς ἐπικῆς ποιήσεως πρὸς τὰ γνωστὰ λογοτεχνικὰ εἴδη (ἱστορίαν, μυθιστορίαν, ρητορείαν) καὶ πρὸς τὰς εἰκαστικὰς τέχνας, καὶ δὴ τὴν Πλαστικὴν καὶ Γραφικήν. Ἀνεύρεσις μερῶν μεταξὺ τῶν ἀναγινωσκομένων, διδόντων ἀφορμὴν εἰς πλαστικὴν καὶ γραφικὴν παράστασιν καὶ χρησιμοποίησιν αὐτῶν εἰς ταύτην.

Σύντομος ἐξέτασις τοῦ δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου καὶ ἄσκησις τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἔμμετρον ἀνάγνωσιν τοῦ ἑκάστοτε ἑρμηνευομένου μέρους.

2. Γλωσσικὴ διδασκαλία. α) Γραμματική. Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Ὁμήρου σύντομος ἀντιπαραβολὴ τῆς Ὁμηρικῆς Γραμματικῆς πρὸς τὴν τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου. Γλωσσολογικὴ ἑρμηνεία ἐνίων γραμματικῶν φαινομένων.

Β) Συντακτικόν. Συμπληρωματικὴ ἐξέτασις τῶν κυριωτέρων συντακτικῶν φαινομένων τοῦ ἀρχαίου λόγου καὶ ποικίλαι ἐργασίαι τῶν μαθητῶν πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἑκάστοτε ἐξεταζομένων, ὡς ἐν τῇ Γ' τάξει.

## Τάξις Ε'.

1. Ἀνάγνωσις συγγραφέων. α. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία τοῦ Κρίτωνος τοῦ Πλάτωνος, συμπληρουμένη δι' ἀναγνώσεως δοκίμου μεταφράσεως τῆς ἀπολογίας τοῦ Σωκράτους τοῦ αὐτοῦ φιλοσόφου μέχρι τέλους Δεκεμβρίου.

Λογικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων πρὸς συμπερίληψιν τῶν κυριωτέρων νοημάτων αὐτῶν.

Ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων ἀπὸ φιλοσοφικῆς-ἠθικῆς ἀπόψεως πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν φιλοσοφικῶν καὶ ἠθικῶν ἀρχῶν τοῦ Σωκράτους-Πλάτωνος καὶ ἐκτίμησις αὐτῶν (π. χ. εἰς τὸν Κρίτωνα τῶν ἀρχῶν: τοῦ ἀπολύτως ὑπακούειν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει τοῦ μὴ ἀνταδικεῖν). Σύγκρισις τῶν ἀνωτέρω ἔργων τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὰ λοιπὰ μέχρι τοῦδε ἀναγνωσθέντα προϊόντα τοῦ πεζοῦ λόγου καὶ καθορισμὸς τῶν διακριτικῶν αὐτῶν γνωρισμάτων πρὸς σχηματισμὸν σαφοῦς ἐννοίας τοῦ φιλοσοφικοῦ ἔργου.

β. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία τοῦ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ Ἐπιταφίου τοῦ Περικλέους κατ' Ἰανουάριον.

Λογικὴ ἐπεξεργασία τοῦ λόγου πρὸς συμπερίληψιν τῶν κυρίων νοημάτων του. Πραγματικὴ ἐπεξεργασία αὐτοῦ πρὸς συναγωγὴν τῶν ἐν αὐτῷ ἐξαιρομένων στοιχείων τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς. Ἐκτίμησις αὐτῶν.

γ. Μετὰ σύντομον εἰσαγωγὴν εἰς τὴν γένεσιν τοῦ δράματος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, εἰς τὰ περὶ τῶν πρώτων δραματοποιῶν, τὰ περὶ τῶν δραματικῶν ἀγώνων, τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τρόπου τῶν παραστάσεων καὶ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία μιᾶς ἐκ τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Εὐριπίδου (τῆς Ἰφιγενείας ἐν Αὐλίδι ἢ τῆς Ἰφιγενείας ἐν Ταύροις ἢ τῆς Μηδείας ἢ τοῦ Ἱππολύτου), ὅλης ἢ κατὰ τὰ κύρια αὐτῆς μέρη, τῶν λοιπῶν ἀναγινωσκομένων ἐκ δοκίμου μεταφράσεως εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου καὶ ἐφεξῆς.

Λογικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων πρὸς συμπερίληψιν τῶν κυριωτάτων νοημάτων αὐτῶν καὶ ὑποτύπωσιν διαγράμματος τοῦ ὅλου δράματος.

Καλαισθητικὴ ἐπεξεργασία αὐτῶν πρὸς καθορισμὸν τῶν μερῶν τοῦ δράματος, τοῦ μύθου καὶ τῆς πλοκῆς αὐτοῦ, τῆς

κυρίας ἰδέας του, τῶν δραματικῶν χαρακτήρων καὶ τῶν λοιπῶν δραματικῶν στοιχείων.

Σύντομος ἐξέτασις τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου καὶ ἄσκησις τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἔμμετρον ἀνάγνωσιν τῶν διαλογικῶν μερῶν.

δ. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ σχολικοῦ ἔτους συνέχισις τῆς ἀναγνώσεως καὶ ἑρμηνείας μὴ ἀναγνωσθέντων μερῶν τῆς Ὁμήρου Ὀδυσσείας καὶ Ἰλιάδος, συμπληρουμένη δι' ἀναγνώσεως ἐν τῷ σχολείῳ καὶ κατ' οἶκον δοκίμου ἐμμέτρου μεταφράσεως αὐτῆς μέχρι τέλους Φεβρουαρίου.

Ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων, ὡς ἐν τῇ Δ' τάξει. Συμπλήρωσις τῆς εἰκόνος τοῦ Ὁμήρου ὡς προτύπου τῆς ἐπικῆς ποιήσεως.

ε. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Μαρτίου ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία ἐνίων ἐκλεκτῶν προϊόντων τῆς ἀρχαίας λυρικῆς ποιήσεως.

Καλαισθητικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων λυρικῶν ποιημάτων ἐν παραλληλισμῷ πρὸς τὰ νεοελληνικὰ καὶ Γαλλικὰ λυρικὰ ποιήματα. Ἡ ἀρχαία λυρικὴ ποίησις.

Ἡ διαφορὰ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἐπικῆς. Αἱ ὁμοιότητες καὶ αἱ διαφοραὶ της πρὸς τὴν νεωτέραν λυρικήν. Τὰ διάφορα εἴδη της.

2. Γλωσσικὴ διδασκαλία. Σύγκρισις διαφόρων γραμματικῶν καὶ συντακτικῶν φαινομένων τοῦ ἀρχαίου λόγου πρὸς τὰ ἀντίστοιχα τῆς Λατινικῆς, νέας Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς. Κατάδειξις τῶν ὁμοιοτήτων καὶ διαφορῶν αὐτῶν καὶ γλωσσολογικὴ ἑρμηνεία αὐτῶν. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἀρχαίου λόγου καὶ ἡ συμβολὴ αὐτῆς πρὸς λογικὴν καὶ καλλιεπῆ παράστασιν τῶν νοημάτων. Διαφοραὶ ὕφους συγγραφέων τοῦ αὐτοῦ λογοτεχνικοῦ εἴδους. Ἀσκήσεις τῶν μαθητῶν εἰς τὴν μεταφορὰν πεζῶν τεμαχίων ἐκ τοῦ ἀρχαίου εἰς τὸ νέον καὶ τἀνάπαλιν. Μικραὶ συνθέσεις εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδίωμα.

Τάξις Στ'.

1. Ἀνάγνωσις συγγραφέων. α. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία μιᾶς ἐκ τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Σοφοκλέους καὶ δευτέρας τοῦ Εὐριπίδου (ἐκ τῶν σημειουμένων ἐν τῇ Ε' τάξει), συμπληρουμένη δι' ἀναγνώσεως κατ' οἶκον καὶ ἐν τῷ σχολείῳ δοκίμου μεταφράσεως μιᾶς ἔτι τραγῳδίας εἴτε τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν μνημονευθέντων δύο μεγάλων τραγικῶν, εἴτε τοῦ Αἰσχύλου (Πέρσαι ἢ Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις) μέχρι τέλους Φεβρουαρίου.

Λογικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων πρὸς συμπερίληψιν τῶν κυριωτάτων νοημάτων των καὶ ὑποτύπωσιν διαγραμμάτων τῶν ὅλων τραγῳδιῶν.

Καλαισθητικὴ ἐπεξεργασία αὐτῶν, ὡς ἐν τῇ Ε' τάξει, πρὸς καθορισμὸν τῶν αὐτόθι ἀναγραφομένων στοιχείων, ἔτι δὲ τῆς φύσεως ἐν γένει τοῦ τραγικοῦ (χαρακτηριστικά του : τάσις τοῦ ἥρωος πρὸς ἀνώτερα ἀγαθὰ καὶ ἀγὼν ὑπὲρ αὐτῶν, διαμαρτία του, πτῶσις του) καὶ τῆς ἐπιδράσεώς του (ἔλεος πρὸς τὸν ἥρωα, φόβος ὑποκειμενικός, κάθαρσις διὰ τῆς ἀξιοπρεποῦς πτώσεως τοῦ ἥρωος καὶ τῆς ὑποκύψεώς του εἰς τοὺς νόμους τῆς ἠθικῆς τάξεως τοῦ κόσμου), τοῦ τυπικοῦ ἢ γενικῶς ἀνθρωπίνου τῶν χαρακτήρων ἐν τῷ ἀρχαίῳ δράματι, τῆς συνθέσεώς του ἐκ τῆς ἐπικῆς καὶ τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου ὡς τραγικῶν ποιητῶν. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀρχαίου δράματος ἐπὶ τὸ νεώτερον. Ἡ ἐπίδρασίς του ἐπὶ τὰς εἰκαστικὰς τέχνας καὶ δὴ τὴν πλαστικὴν καὶ γραφικήν.

Ἄσκησις τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἔμμετον ἀνάγνωσιν τῶν διαλογικῶν μερῶν.

β. Ἀπὸ τοῦ Μαρτίου ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία τοῦ Φαίδωνος ἢ τοῦ Πρωταγόρου ἢ τοῦ Γοργίου τοῦ Πλάτωνος, συμπληρουμένη δι' ἀναγνώσεως κατ' οἶκον ἢ ἐν τῷ σχολείῳ δοκίμου μεταφράσεως ἑνὸς ἔτι ἐκ τῶν ἀνωτέρω σημειωθέντων, ἀλλὰ μὴ ἑρμηνευθέντων διαλόγων τοῦ μεγάλου φιλοσόφου.

Λογικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων πρὸς συμπερίληψιν τῶν κυρίων νοημάτων των.

Ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως πρὸς συναγωγὴν καὶ ταξινόμησιν τῶν ἐν αὐτοῖς περιεχομένων φιλοσοφικῶν ἰδεῶν. Ἡ σημασία τοῦ Πλάτωνος ὡς φιλοσόφου. Ἡ ἰδεολογία του (αἱ ἔννοιαι τοῦ εἴδους, τὰ ἤδη ἢ ἄλλως αἱ ἰδέαι ὑπάρχουν πρὸ καὶ ὑπεράνω τῶν καθέκαστον ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα ὑφίστανται τὴν δημιουργικὴν ἐπίδρασίν των καὶ προσαρμόζονται πρὸς αὐτάς) καὶ ἡ περαιτέρω παντοία ἐπίδρασίς της.

γ. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ σχολικοῦ ἔτους συνέχισις τῆς ἀναγνώσεως καὶ ἑρμηνείας τῆς Ὁμήρου Ἰλιάδος, συμπληρουμένη δι' ἀναγνώσεως ἐν τῷ σχολείῳ ἢ κατ' οἶκον δοκίμου ἐμμέτρου μεταφράσεώς της μέχρι τέλους Φεβρουαρίου. Ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων, ὡς ἐν τῇ Ε' τάξει.

δ. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Μαρτίου ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία ὀλίγων εἰδυλλίων τοῦ Θεοκρίτου, συμπληρουμένη δι' ἀναγνώσεως δοκίμου ἐμμέτρου μεταφράσεως ἄλλων (π. χ. τῶν Νομέων Βάττου καὶ Κορύδωνος, τῆς Ἡλακάτης τῶν Βουκολιαστῶν Δάφνιδος καὶ Μενάλκα, τῶν Ληνῶν ἢ Βακχῶν, τῶν Ἁλιέων, τῶν Συρακοσίων ἢ Ἀδωνιαζουσῶν κτλ.).

Καλαισθητικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων εἰδυλλίων ἐν παραλληλισμῷ πρὸς νεώτερα εἰδυλλιακὰ ποιήματα πρὸς ὑποτύπωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ εἰδυλλιακοῦ (ὡς τῆς καλλιτεχνικῆς παραστάσεως τῶν μετριοφρόνων σκοπῶν τῆς συντηρήσεως τῆς ζωῆς).

2. Γλωσσικὴ διδασκαλία ὡς ἐν τῇ Ε' τάξει.

## 3. ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

### Τάξις Α'.

Ἐν τῇ Α' τάξει ἡ προσοχὴ τοῦ διδασκάλου στρέφεται ἰδίως περὶ τὴν συστηματικὴν γλωσσικὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν. Τὰ χρησιμοποιούμενα κείμενα πρέπει νὰ εἶνε γλωσσικῶς ὁμαλὰ καὶ ὀρθογραφικῶς ὁμοιόμορφα. Ἰδιάζουσα προσπάθεια καταβάλλεται διὰ τὴν ὀρθὴν προφορικὴν διατύπωσιν τῆς λέξεως καὶ τῆς φράσεως. Οἱ μαθηταὶ ἀσκοῦνται εἰς τὴν χρῆσιν λεξικῶν.

Γραμματική. Ἐπανάληψις μετ' ἐπεκτάσεως τῆς ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ διδαχθείσης γραμματικῆς τῆς δημοτικῆς γλώσσης ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἀναγινωσκομένων κειμένων. Τὸ φθογγολογικὸν καὶ τυπικὸν τῆς δημοτικῆς. Οἱ κυριώτατοι ὀρθογραφικοὶ κανόνες ἐξαγόμενοι ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐκ τῶν κειμένων καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ γραπτῶν ἐργασιῶν, ἐκθέσεων κτλ. Ἐπιδίωξις ὀρθογραφικῆς ὁμοιομορφίας τῆς δημοτικῆς γλώσσης. Βαθμιαία εἰσαγωγὴ εἰς τὴν γραμματικὴν τῆς καθαρευούσης ἐπὶ τῇ βάσει ἁπλῶν κειμένων καὶ ἐφ' ὅσον ἔχει γίνει πλήρης κατανόησις καὶ ἐκμάθησις τῶν ἀντιστοίχων γραμματικῶν τύπων τῆς δημοτικῆς. Ἐπακριβὴς καθορισμὸς τῶν τύπων τῆς δημοτικῆς καὶ καθαρευούσης πρὸς ἀποφυγὴν γλωσσικῆς συγχύσεως.

Συντακτικόν. Ἀνάλυσις προτάσεων τοῦ προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ λόγου, ἰδίως τῆς μητρικῆς δημοτικῆς γλώσσης πρὸς κατανόησιν τῆς σχέσεως τῶν λέξεων πρὸς ἀλλήλας, τῆς σημασίας τῆς θέσεως αὐτῶν καὶ γενικὰ τῆς ὑφῆς τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου. Ἡ ἁπλῆ πρότασις. Ἡ ἔννοια τοῦ ὑποκειμένου, ῥήματος, κατηγορουμένου, ἀντικειμένου, προσδιορισμοῦ. Κυρία καὶ δευτερεύουσα πρότασις. Ἡ περίοδος. Πλήρης κατανόησις τῆς τεχνικῆς κατασκευῆς ἁπλῆς περιόδου. Ἡ σημασία τῆς θέσεως τῶν λέξεων. Σύνθεσις καὶ ἀνάλυσις ἁπλῶν περιόδων.

Προφορικαὶ ἀσκήσεις. Διόρθωσις ἀτομικῶν (φυσικῶν ἢ ἐκ συνηθείας) ἐλαττωμάτων τῶν μαθητῶν περὶ τὴν ἐκφώνησιν ὡρισμένων φθόγγων ἢ περὶ τὴν προφορὰν τῆς γλώσσης καὶ τὴν ὁμιλίαν αὐτῶν. Πλήρης καὶ καθαρὰ ἐκφώνησις τῶν λέξεων καὶ τῶν φράσεων κατὰ τὴν ὁμιλίαν καὶ κυρίως κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν. Χρωματισμὸς καὶ ἀπόδοσις πλήρης τοῦ νοήματος τῶν κειμένων διὰ τῆς ἀναγνώσεως. Ἀπαγγελία ποιημάτων, ἰδίως δὲ δημοτικῶν τραγουδιῶν. Ὀρθὴ ἀπόδοσις δεκαπεντασυλλάβου. Ἀποφυγὴ μελοδραματισμοῦ καὶ ἐπιδίωξις φυσικότητος.

Κείμενα. Ἀνάγνωσις καὶ ἀνάλυσις τεμαχίων ἐκ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας γεγραμμένων εἰς γλῶσσαν ὁμαλὴν καὶ ὁμοιόμορφον.

Α) Εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν Μῦθος καὶ παραμύθι. Ἡ

πρωτόγονος καὶ ἁπλοϊκὴ ζωή. Παιδικαὶ ἱστορίαι. Παραδόσεις σχετικαὶ μὲ τὴν νεοελληνικὴν ζωὴν καὶ ἱστορίαν. Ἤθη καὶ ἔθιμα. Ἠθογραφικὰ καὶ εὐτράπελα διηγήματα. Τὸ χωριὸ καὶ ἡ ἑλληνικὴ φύσις. Ἔξαρσις τῆς ἀγροτικῆς καὶ θαλασσινῆς ζωῆς. Εἰκόνες χαρᾶς, δράσεως καὶ αἰσιοδοξίας. Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια τὰ ἀναγόμενα εἰς ἤθη καὶ ἔθιμα τῆς οἰκογενειακῆς καὶ ἀγροτικῆς ζωῆς. Ἀπὸ τὴν ἔντεχνον ποίησιν. Ποιήματα γλωσσικῶς, μετρικῶς καὶ τεχνικῶς ὁμαλὰ καὶ σχετικὰ μὲ τὴν ὡς ἄνω ζωὴν τῆς Ἑλλάδος.

Β) Ἐκ τῆς καθαρευούσης: Τεμάχια πεζὰ περιέχοντα πληροφορίας περὶ παντὸς ἀφορῶντος τὴν πρώτην οἰκογενειακὴν καὶ ἀγροτικὴν ζωὴν τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Ἑλλάδος.

Γραμματολογικά. Σύντομοι πληροφορίαι περὶ παραμυθιοῦ, διηγήματος καὶ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ ὡς καὶ περὶ τοῦ βίου τῶν συγγραφέων ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἀναγινωσκομένων κειμένων.

Μετρική: Ἡ ὁμοιοκαταληξία. Ἡ πλήρης ὁμοιοκαταληξία καὶ ἡ συνήχησις. Στίχος καὶ στροφή. Διάκρισις αὐτῶν.

Γραπταὶ ἀσκήσεις. Ἐκθέσεις ἐπὶ θεμάτων τὰ ὁποῖα προσωπικῶς εἶδον ἢ ἤκουσαν ἢ ἀνέγνωσαν ἢ ἐσκέφθησαν ἢ ἠσθάνθησαν ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει ἔζησαν οἱ μαθηταί, ἐκτιθέμενα ἐλευθέρως καὶ ἄνευ μεγάλης ἐκ τῶν προτέρων ἐπεμβάσεως τοῦ διδασκάλου. Τὰ θέματα εἶναι ἢ κοινά, ἐκλεγόμενα ὑπὸ τῆς τάξεως τῇ ὁδηγίᾳ τοῦ διδασκάλου, ἢ ἀτομικὰ ἐκλεγόμενα ἐλευθέρως ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Ταῦτα ἀναφέρονται εἰς μύθους καὶ παραμύθια, παραδόσεις, εἰκόνας τῆς οἰκογενειακῆς καὶ ἀγροτικῆς ζωῆς, σκηνὰς ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς καὶ σχολικῆς ζωῆς τῶν μαθητῶν, ἀστεῖα, παιδικὰ πνεύματα, ἐρωτήσεις καὶ ἀπαντήσεις ὑπὸ τύπον παιγνιδιῶν κτλ. Κρατοῦνται ἡμερολόγια ὁμαδικὰ ἢ τῆς τάξεως. Καταρτίζονται συλλογαὶ πεζογραφημάτων καὶ ποιημάτων ἐλευθέρως ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐξ ἀτομικῶν μελετῶν καὶ ἀναγνώσεων. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ ὅλων τῶν γραπτῶν ἐργασιῶν τῶν μαθητῶν μελετᾶται ἡ ἁπλῆ πρότασις καὶ περίοδος, ἡ γραμματικῶς, συντακτικῶς καὶ ὀρθογραφικῶς ὀρθὴ φράσις. Ἐπίσης παρακολουθεῖται ἐπιμόνως καὶ εἰς ὅλας τὰς τάξεις ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις τῶν γραπτῶν (χάρτης, μελάνη, εὐανάγνωστος γραφή, περιθώρια, ὀρθὴ καὶ ἐκφραστικὴ στίξις, παράγραφος καὶ ἀλλαγὴ σειρᾶς κτλ.). Ἡ ἐπιγραφὴ τῆς ἐκθέσεως.—Προπάθεια συνθέσεως εὐκόλων στίχων.

Τάξις Β'.

Εἰς τὴν Β' τάξιν συνεχίζεται ἡ γλωσσικὴ κατάρτισις τῶν μαθητῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν Α' τάξιν. Ἐπιδιώκεται ἡ πλήρης διάκρισις δημοτικῆς καὶ καθαρευούσης, ὥστε ν' ἀποφευχθῇ εἰς τὸ μέλλον ἡ γλωσσικὴ σύγχυσις εἰς τὰ γραπτὰ ἰδίως τῶν μαθητῶν. Γίνεται χρῆσις λεξικῶν καὶ εὐκόλων βοηθημάτων.

Γραμματική. Ὅπως καὶ εἰς τὴν Α' τάξιν ἀνασκόπησις μετ' ἐπεκτάσεως ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν κειμένων καὶ τῶν προφορικῶν καὶ γραπτῶν ἀσκήσεων τῶν μαθητῶν ὅλης τῆς γραμματικῆς τῆς δημοτικῆς γλώσσης, ἰδίως δὲ τοῦ ἐτυμολογικοῦ αὐτῆς. Παράλληλος μελέτη τῆς γραμματικῆς τῆς καθαρευούσης καὶ συσχέτισις αὐτῆς μὲ τὴν γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης.

Συντακτικόν. Λεπομερὴς ἀνάλυσις καὶ μελέτη τῆς κατασκευῆς τῆς περιόδου ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀναγινωσκομένων κειμένων, ἰδίως τῆς δημοτικῆς γλώσσης, πρὸς πλήρη κατανόησιν τῆς ἐξωτερικῆς ὑφῆς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς λογικῆς σχέσεως τῶν μερῶν τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου. Ἡ κυρία πρότασις καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτῆς. Ἡ δευτερεύουσα καὶ ἡ ποικίλη ἐξάρτησις αὐτῆς ἀπὸ τὴν κυρίαν. Ἐφαρμογὴ ἐπὶ τῶν ποικίλλων γραπτῶν τῶν μαθητῶν.

Προφορικαὶ ἀσκήσεις. Ὅπως καὶ εἰς τὴν Α' τάξιν. Προφορικαὶ περιγραφαὶ ἀντικειμένων ἐξ αὐτοψίας. Ἐκφραστικὴ ἀνάγνωσις παντοειδῶν κειμένων. Ἀπαγγελία.

Κείμενα. Ἀνάγνωσις καὶ ἀνάλυσις τεμαχίων γεγραμμένων εἰς γλῶσσαν ὁμαλήν. Α) Εἰς δημοτικήν. Πεζογραφία. Συνεχίζεται καὶ ἐπεκτείνεται τὸ ἐν τῇ πρώτῃ τάξει ὑλικόν. Ἠθογραφικὰ διηγήματα, διηγήσεις, περιγραφαί, δι' ὧν ἐξαίρεται ἡ οἰκογενειακή, κοινοτικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας, τῆς αὐτοθυσίας καὶ τοῦ ἡρωισμοῦ. Εἰκόνες τῆς συγχρόνου ζωῆς.—Ποίησις. Κλέφτικα δημοτικὰ τραγούδια, ἀπὸ δὲ τὴν ἔντεχνον ποίησιν ὡς καὶ εἰς τὴν Α' τάξιν μὲ σχετικὴν πρόοδον. Β) Εἰς τὴν καθαρεύουσαν. Τεμάχια πεζὰ δίδοντα πληροφορίας καὶ σχετιζόμενα μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Γραμματολογικά. Σύντομοι πληροφορίαι περὶ τῶν ἐν τῇ τάξει ἀναγινωσκομένων εἰδῶν τοῦ λόγου (ἰδίως διηγήματος, δημοτικοῦ τραγουδιοῦ καὶ εὐκόλων ἐντέχνων ποιημάτων) καὶ τῶν συγγραφέων αὐτῶν. Στοιχεῖα μετρικῆς ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀναγινωσκομένων ποιημάτων. Ὁ δεκαπεντασύλλαβος. Τομή. Χασμωδία καὶ συνίζησις.

Γραπταὶ ἀσκήσεις. Ἐκθέσεις. Ἄσκησις τῆς παρατηρητικότητος καὶ περιγραφαὶ σκηνῶν ἐξ αὐτοψίας. Περιγραφαὶ τῆς οἰκογενειακῆς καὶ σχολικῆς ζωῆς. Σκηναὶ τοῦ δρόμου. Ἠθογραφίαι. Ἐπιστολαί. Ἀλληλογραφία μὲ ἄλλα σχολεῖα. Ἡμερολόγια μαθητῶν, ὁμάδων, τάξεως. Ἀτομικαὶ συλλογαὶ διηγημάτων καὶ ποιημάτων. Ἀτομικαὶ καὶ ὁμαδικαὶ ἐργασίαι ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀναγινωσκομένων ἐν τῇ τάξει ἢ κατ' οἶκον κειμένων. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις τῶν γραπτῶν ὡς καὶ εἰς τὴν Α' τάξιν. Κατανόησις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μιᾶς περιόδου. Πύκνωσις νοήματος, κυριολεξία, πλεονασμός. Χρωματισμὸς τῆς φράσεως. Σύνθεσις μικρῶν ποιημάτων εἰς στίχους δεκαπεντασυλλάβους ἁπλοῦς.

Τάξις Γ'.

Ἀπὸ τὴν Γ' τάξιν γίνεται συστηματικωτέρα εἰσαγωγὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὸ καλαισθητικὸν μέρος τῆς λογοτεχνίας. Ὡς κέντρον διδασκαλίας ὑπόκεινται ἐν μὲν τῇ πεζογραφίᾳ τὸ ἐκτενές πως διήγημα, ἐν δὲ τῇ ποιήσει τὸ ἔπος. Οἱ μαθηταὶ ἀσκοῦνται εἰς τὴν συστηματικὴν χρῆσιν βοηθημάτων.

Γραμματική. Ἐκτενεστέρα ἐξέτασις τῶν ἐν τῇ Α' καὶ Β' τάξει διδαχθέντων γραμματικῶν φαινομένων τῆς τε δημοτικῆς καὶ τῆς καθαρευούσης. Διάλεκτοι καὶ ἰδιώματα τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης.

Συντακτικόν. Ἀνάλυσις προτάσεων καὶ περιόδων χαρακτηριστικῶν διὰ τὸ κάλλος ἢ τὴν ἰδιάζουσαν κατασκευὴν αὐτῶν ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀναγινωσκομένων κειμένων. Ἡ θέσις τῆς λέξεως. Ἡ ἔννοια τῆς στίξεως. Σχήματα λόγου.

Προφορικαὶ ἀσκήσεις. Ὡς καὶ εἰς τὰς προηγουμένας τάξεις.

Κείμενα. Ἀνάγνωσις καὶ ἀνάλυσις γλωσσική, λογοτεχνικὴ καὶ πραγματικὴ ἔργων αὐτοτελῶν ἐξ ἐγκεκριμένων ἀναγνωστικῶν ἢ ὁλοκλήρων ἔργων ἐκ τῶν διὰ τὰς σχολικὰς βιβλιοθήκας ἐγκεκριμένων. Τὸ περιεχόμενον τῶν ἔργων πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογον μὲ τὴν λογοτεχνικὴν ὡριμότητα τῶν μαθητῶν καὶ ν' ἀνταποκρίνεται, εἰ δυνατόν, μὲ τὰ ἐν τῇ τάξει διδασκόμενα μαθήματα. Ἐκτενῆ διηγήματα, ἐπικολυρικὰ ποιήματα. Παραλογὲς καὶ μπαλλάντες. Δημοτικὰ τραγούδια. Ἐπικὰ ποιήματα (Βαλαωρίτου, Μαρκορᾶ κλπ., ἐκλογαὶ ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου). Αὐτοβιογραφίαι, ἐπιστολαί, διηγήσεις.

Γραμματολογικά. Πληροφορίαι περὶ τῶν ἀναγινωσκομένων εἰδῶν τοῦ λόγου καὶ τῶν συγγραφέων ὡς καὶ ἐν τῇ Β' τάξει. Τὸ διήγημα. Ἡ παραλογὴ καὶ ἡ μπαλλάντα. Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἀναγινωσκομένου ἔπους γενικὰ περὶ ἔπους καὶ συσχέτισις μὲ τὰ ὁμηρικά. Λαϊκὰ καὶ ἔντεχνα ἔπη. Μετρική: Οἱ συνηθέστεροι τῶν ἰαμβικῶν στίχων, ὁ ἑνδεκασύλλαβος καὶ ὁ δωδεκασύλλαβος (λαϊκὸς καὶ λόγιος), ὁ τροχαϊκὸς ὀκτασύλλαβος. Σύγκρισις ἰαμβικοῦ καὶ τροχαϊκοῦ ρυθμοῦ.

Γραπταὶ ἀσκήσεις. Περιγραφαὶ σκηνῶν, ἀντικειμένων καὶ ἀνθρώπων ἐξ αὐτοψίας. Ἀπόδοσις γεγονότων, περιγραφαὶ κτιρίων, καταστημάτων, ἐργοστασίων κτλ. κατόπιν ἐπισκέψεως. Ἀνάθεσις εἰς ἄτομα ἢ εἰς ὁμάδας περισυλλογῆς πληροφοριῶν καὶ γραπτῆς ἀνακοινώσεως εἰς τὴν τάξιν. Ταξιδιωτικαὶ ἀναμνήσεις. Βιογραφικαὶ πληροφορίαι ἀτομικαί. Εἰσηγήσεις μαθημάτων. Συνοπτικαὶ ἐκθέσεις καὶ γνῶμαι περὶ αὐτῶν. Εἰ-

σαγωγὴ εἰς τὴν τέχνην τοῦ γράφειν. Πυκνὸς καὶ πλαδαρὸς λόγος. Εἰκόνες. Μεταφοραὶ - Ἀτομικαὶ συλλογαὶ διηγημάτων καὶ λυρικῶν ποιημάτων. Μετρικαὶ ἀσκήσεις.

Τάξις Δ'.

Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἐξακολουθεῖ ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὸ κυρίως λογοτεχνικὸν στοιχεῖον καὶ τὴν μελέτην ἔργων ἀρτίων καὶ αὐτοτελῶν. Κέντρον μελέτης ὑπόκειται τὸ μυθιστόρημα χωρὶς νὰ παραμελῶνται καὶ τὰ ἄλλα εἴδη τοῦ λόγου, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ὁποίων ἐπιζητεῖται ἡ σαφὴς μεταξὺ αὐτῶν διάκρισις. Γίνεται χρῆσις λεξικῶν καὶ βοηθημάτων.

Γλωσσικά. Γραμματικὴ ἐμβάθυνσις καὶ ἐξέτασις εὐκόλων γλωσικῶν φαινομένων ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἀναγινωσκομένων κειμένων. Ἰδίᾳ δὲ : Πλουτισμὸς τῆς γλώσσης. Σχηματισμὸς δημιουργία καὶ εἰσαγωγὴ νέων λέξεων καὶ ἐξαφανισμὸς ἄλλων. Ἐπίδρασις τοῦ πολέμου τῆς Βιομηχανίας, τῆς συγκοινωνίας κλπ. ἐπὶ τῆς γλώσσης. Ξέναι λέξεις. Τὰ ὅρια τῆς παραδοχῆς τῶν ξένων λέξεων καὶ τὸ ζήτημα τῆς καθαρότητος τῆς γλώσσης.

Ὕφος. Ἐξ ἀφορμῆς τῶν κειμένων. Εὕρεσις χαρακτηριστικῶν μερῶν τοῦ λόγου ἀρχιτεκτονικῶς καὶ αἰσθητικῶς ὡραίων καὶ ἀνάλυσις αὐτῶν. Μουσική, ρυθμική, ἁρμονικὴ φράσις. Πυκνός, πλαδαρός, νευρώδης, ἄτονος λόγος. Ἡ εἰκὼν καὶ ἡ μεταφορὰ κλπ.

Προφορικαὶ ἀσκήσεις. Ὅπως καὶ εἰς τὰς προηγουμένας τάξεις : Ἄσκησις τῶν μαθητῶν ἰδίως εἰς ἔκθεσιν διὰ συνεχοῦς λόγου ἀτομικῶν αὐτῶν ἐργασιῶν μὲ τὴν βοήθειαν μόνον σημειώσεων (εἰς ὅλα τὰ μαθήματα). Ἐκλογὴ λέξεων. Ἔκφρασις, στάσις, χειρονομία. Ἔνστασις καὶ τόνος φωνῆς. Ρητορικὸς λόγος. Ἀπαγγελία ἀτομικὴ καὶ χορικὴ (ὁμαδική).

Κείμενα. Ἀνάγνωσις καὶ ἀνάλυσις ἔργων αὐτοτελῶν καὶ ἀρτίων. Περιεχόμενον : Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ χαρακτὴρ τοῦ νεοέλληνος. Ἡ θέσις τῆς γυναικὸς καὶ ἡ σημασία αὐτῆς διὰ τὸν νεοέλληνικὸν χαρακτῆρα καὶ πολιτισμὸν κλπ. Ἡμεῖς καὶ οἱ ξένοι κλπ. Εἴδη λόγου α : Ἐκτενῆ διηγήματα ὡς καὶ ἐν τῇ Γ' τάξει, ἰδίως δὲ τὰ πλησιάζοντα πρὸς τὸ μυθιστόρημα. β : Τὸ νεοελληνικὸν μυθιστόρημα (π.χ. Καλλιγᾶ: Θάνος Βλέκας, Κονδυλάκη: ὁ Πατούχας, Καρκαβίτσα : ὁ Ζητιάνος κλπ.) γ : Αὐτοβιογραφίαι, ἡμερολόγια ἐπιστολαί, χαρακτηρισμοί, διηγήσεις, μελέται κτλ. ὡς καὶ ἐν τῇ Γ' τάξει δ: Λυρικὰ ποιήματα. Σολωμός.

Γραμματολογικὰ καὶ αἰσθητικά. Ἐξ ἀφορμῆς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων. Τὸ διήγημα, τὰ εἴδη καὶ αἱ μορφαὶ αὐτοῦ. Τὸ νεοελληνικὸν καὶ νεώτερον μυθιστόρημα. Εἴδη καὶ μορφαὶ αὐτοῦ. Λυρικὴ ποίησις. Τὰ διάφορα εἴδη αὐτῆς. Μετρική. Οἱ λοιποὶ ἰαμβικοὶ καὶ τροχαϊκοὶ στίχοι. Οἱ στίβοι τοῦ τρισυλλάβου ρυθμοῦ: Ἀνάπαιστοι καὶ δάκτυλοι. Τὸ σοννέτο.

Γραπταὶ ἀσκήσεις. Ἐκθέσεις παντοείδους περιεχομένου κατ' ἐλευθέραν ἐκλογὴν τῆς τάξεως ἢ ἑνὸς ἑκάστου μαθητοῦ ἢ κατ' ἐκλογὴν τοῦ διδασκάλου. Ὑποκειμενικὸς καὶ ἀντικειμενικὸς κόσμος. Ἰδεώδη τῶν μαθητῶν. Μικραὶ συνθέσεις ἐπὶ διαφόρων εὐκόλων εἰδῶν τοῦ λόγου (διήγημα, πεζὸν ποίημα, ἐπιστολὴ κλπ.) Προσπάθεια πυκνῆς καὶ καλλιτεχνικῆς διατυπώσεως. Περιλήψεις ἀναγνωσθέντων λογοτεχνημάτων καὶ ὑποκειμενικαὶ γνῶμαι καὶ κρίσεις ἐπ' αὐτῶν. Μικραὶ μελέται ἐπὶ διαφόρων μαθημάτων καὶ προσπάθεια τακτοποιήσεως διδαχθέντος ὑλικοῦ. Ἡμερολόγια ἐργασίας καὶ ζωῆς ὁμάδων καὶ τάξεως. Καταρτισμὸς ἀτομικῶν ἀνθολογιῶν (συλλογῶν ποιημάτων). Ἀσκήσεις μετρικαὶ (σύνθεσις σοννέτου).

Τάξις Ε'.

Ἡ ἀνάγνωσις καὶ μελέτη τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου τῶν ἐπιρροῶν, τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ ὑπόκειται ὡς κέντρον τῆς διδασκαλίας τῶν νεοελληνικῶν τῆς τάξεως ταύτης. Παραλλήλως καὶ εἰς δεδομένας εὐκαιρίας μελετῶνται καὶ ἄλλα ἔργα ἐκ τῆς νεοελληνικῆς καὶ τῆς παγκοσμίου λογοτενίας ἔχοντα ἀναμφισβήτητον λογοτεχνικὴν ἀξίαν. Γίνεται εὐρεῖα χρῆσις λεξικῶν καὶ βοηθημάτων. Οἱ μαθηταὶ ἀσκοῦνται εἰς ἀποδελτιώσεις βιβλίων.

Γλωσσικά. Ἐκτενεστέρα ἐπ' εὐκαιρίᾳ μελέτη τῶν γραμματικῶν καὶ γλωσσικῶν φαινομένων τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης. Ἰδίᾳ ἐμβάθυνσις ἐπὶ τῶν ἐν τῇ Γ' καὶ Δ' τάξει ἐρευνηθέντων περὶ τῶν ἰδιωμάτων καὶ περὶ τῶν δανείων λέξεων. Ἐξαγωγὴ γλωσσολογικῶν συμπερασμάτων καὶ νόμων.

Ὕφος. Χαρακτηρισμὸς τοῦ ὕφους ἀναγινωσκομένων ἔργων, μελέτη καὶ ἀνάλυσις αὐτοῦ. (Εἰκόνες, μεταφοραί, χρῶμα, πυκνότης ἰδεῶν, σχήματα λόγου, ἀνθηρότης, ἁπλότης, ἐπιτήδευσις κλπ.) Τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα.

Προφορικαὶ ἀσκήσεις. Ὅπως καὶ εἰς τὰς προηγουμένας τάξεις. Ἰδίως ἡ τέχνη τοῦ διαλόγου καὶ τοῦ θεάτρου. Ἀπαγγελία πεζοῦ καὶ ἐμμέτρου ποιήματος. Χορικὴ ἀπαγγελία. Παράστασις ἀπὸ σκηνῆς διδαχθέντων θεατρικῶν ἔργων. Διαλέξεις. Ἡ τέχνη τῆς διαλέξεως.

Κείμενα. Ἀναγινώσκονται κατ' οἶκον καὶ ἀναλύονται ἐν τῇ τάξει ἔργα ὁλόκληρα ἔχοντα πραγματικὴν λογοτεχνικὴν ἀξίαν καὶ ὁλόκληροι συγγραφεῖς ἐξ ἰδιαιτέρως ἐκδιδομένων καὶ διὰ τὰς σχολικὰς βιβλιοθήκας ἐγκρινομένων ἔργων. Α) Ἀξιόλογα δημιουργήματα ἐκ διαφόρων εἰδῶν τῆς νεοελληνικῆς πεζογραφίας καὶ ποιήσεως, ἰδίως ἐκ τῆς ἰονίου καὶ ἀθηναϊκῆς περιόδου ἐφ' ὅσον ταῦτα ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις καὶ τὰς δυνάμεις τῆς τάξεως. Β) Κατάλληλα ἔργα ἐκ τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου π. χ. Μυστήρια καὶ Κρητικὸν θέατρον. Θυσία τοῦ Ἀβραάμ, Ἐρωφίλη κτλ. Ξένον Θέατρον. Σύγχρονον ἑλληνικὸν καὶ ξένον θέατρον.

Γραμματολογικὰ καὶ αἰσθητικά. Τὰ διάφορα εἴδη τοῦ λόγου ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀναγινωσκομένων κειμένων, ἰδιαιτέρως δὲ τὰ περὶ θεάτρου μετὰ παραλληλισμοῦ πρὸς τὸ ἀρχαῖον καὶ τὸ νεώτερον τοιοῦτον. Θεατρικὰ εἴδη : Μυστήρια, τραγωδία, δρᾶμα, κωμωδία, σάτυρα, κωμειδύλλιον, φάρσα, ἐπιθεώρησις κτλ. Ἡ αἰσθητικὴ τοῦ θεάτρου. Ἄλλα θεατρικὰ εἴδη, τὸ μελόδραμα, ὁ κινηματογράφος κτλ. Λυρικὴ ποίησις. Εἴδη αὐτῆς. Αἱ κυριώτεραι λογοτεχνικαὶ σχολαί: Κλασικισμός, ρομαντισμός, παρνασσός, ρεαλισμός, ναυτουραλισμός, συμβολισμός, ἐμπρεσιονισμός, ἐξπρεσιονισμός, κλπ. Παράλληλος ἐπισκόπησις τῶν ξένων λογοτεχνιῶν εἰς ἀδρὰς γραμμάς. Αἱ ἐπιρροαὶ τῶν ἀρχαίων καὶ ξένων λογοτεχνιῶν ἐπὶ τῆς νεοελληνικῆς. Μετρική: Εἴδη στροφῶν (τερτσίνα, ὀκτάβα κλπ.) Ὁ ἐλεύθερος στίχος.

Γραπταὶ ἀσκήσεις. Ἡ τέχνη τοῦ γράφειν ἐπεκτείνεται εἰς πᾶσαν γραπτὴν ἐργασίαν τῶν μαθητῶν καὶ εἰς ὅλα τὰ μαθήματα. Αἱ ἐργασίαι αὗται περιλαμβάνουν εἰσηγήσεις καὶ ἀναπτύξεις διαφόρων θεμάτων ἐξ ἀφορμῆς ἀναγινωσκομένων καὶ ἀναλυομένων ἔργων, ἀναπτύξεις καὶ κατατάξεις ὑλικοῦ μαθημάτων, κριτικὰς ἔργων ἀτομικῶς ἢ ὁμαδικῶς ἀναγνωσθέντων, περιγραφὰς καὶ ἀναλύσεις ἔργων τέχνης, πραγματείας, μελέτας ἐπὶ ἐλευθέρων θεμάτων, διαλέξεις, ἄρθρα κτλ. Γίνεται προσπάθεια συνθέσεως ἐλεύθερως καὶ ἄνευ ὁμαδικῆς ὑποχρεώσεως διαφόρων μικρῶν λογοτεχνημάτων, ἰδίως μικρῶν θεατρικῶν ἔργων ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν μαθητῶν, τοῦ σχολείου καὶ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν. Γίνεται λεπτομερὴς ἔρευνα καὶ ἐπεξεργασία τοῦ ὕφους τῶν ἐξεχόντων μικρῶν ἔργων τῶν μαθητῶν. Γίνονται ἐλευθέρως ἀσκήσεις συνθέσεως λυρικῶν ποιημάτων κοικίλων ρυθμῶν καὶ στροφῶν (ἰδίως ἐλευθέρου στίχου) καὶ σχετικὴ συζήτησις ἐξ ἀφορμῆς αὐτῶν.

Τάξις ΣΤ'.

Ἐν τῇ Στ' τάξει ἐπικρατεῖ ἡ κριτικὴ μελέτη τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῆς ἐξελίξει καὶ ἐν σχέσει μὲ τὰς ἀρχαίας καὶ ξένας λογοτεχνίας καὶ τὰς ἐπιδράσεις αὐτῶν. Ἀναγινώσκονται ἰδίως τὰ πρῶτα γραπτὰ μνημεῖα καὶ μελετῶνται αἱ σημεριναὶ καὶ νεώτατοι κατευθύνσεις

τῆς νεοελληνικῆς καὶ τῆς παγκοσμίου λογοτεχνίας. Ἡ γλωσσικὴ μορφὴ τῶν ἔργων ἀποτελεῖ ἀντικείμενον ψυχολογικῆς καὶ φιλοσοφικῆς μελέτης τῆς ἐξελίξεως τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης καὶ λογοτεχνίας ἐν συγκρίσει αὐτῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν καὶ ἐν σχέσει μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν. Εὐρεῖα χρῆσις λεξικῶν, βοηθημάτων καὶ ἀποδελτιώσεως.

Γλωσσικά. Ἱστορία τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Ἀνάπτυξις καὶ μελέτη τῶν στοιχειωδεστέρων γλωσσικῶν νόμων, ἰδίως δὲ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ ἐξέλιξιν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης. Ἐπιδράσεις φυσικαί, κοινωνικαί, λογοτεχνικαὶ κτλ. ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς γλώσσης. Ὁ νόμος τῆς ἀναλογίας καὶ τὰ ὅρια τῆς ἐφαρμογῆς του. Ἡ γλῶσσα ὡς εἰκὼν τοῦ χαρακτῆρος ἑνὸς λαοῦ. Φυσικαὶ καὶ τεχνηταὶ γλῶσσαι. Ἐσπεράντο.

Ὕφος. Ἀτομικὸν ὕφος. Ὕφος καὶ προσωπικότης. Τὸ ὕφος εἰς τὴν δημοτικήν, τὴν καθαρεύουσαν, τὴν ἀρχαίαν, τὴν ξένην γλῶσσαν. Ὕφος καὶ λαός, ὕφος καὶ ἐποχή, ὕφος καὶ συγγραφεῖς.

Κείμενα. Ἀναγινώσκονται κατ' οἶκον καὶ ἀναλύονται ἐν τῇ τάξει χαρακτηριστικὰ ἔργα ἐκ τῆς ὅλης νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, ἰδίᾳ δὲ α) τὰ πρῶτα μνημεῖα αὐτῆς (ἀκριτικὸν ἔπος καὶ ἀκριτικὸς κύκλος, κρητικὴ περίοδος κτλ.), β) ἔργα φιλοσοφικοῦ περιεχομένου (Κρητικὸς Πόρφυρας κτλ. τοῦ Σόλωμοῦ, Δωδεκάλογος τοῦ γύφτου, ἡ Φοινικιὰ τοῦ Παλαμᾶ κτλ.), γ) τεμάχια χαρακτηριστικὰ τῆς σημερινῆς λογοτεχνικῆς κατευθύνσεως καὶ τῶν νεωτέρων τάσεων, δ) ἀνάλογα ἔργα ἐκ τῶν ξένων λογοτεχνιῶν.

Γραμματολογικὰ καὶ κριτική. Συνοπτικὴ ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς ἐμφανίσεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Ἱστορία τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Λογοτεχνική, παιδαγωγικὴ καὶ κοινωνικὴ σημασία αὐτοῦ. Ἀνάγνωσις σχετικῶν ἔργων, ὡς Βερναρδάκη: Ψευδαττικισμοῦ ἔλεγχος, Ροΐδου: Τὰ εἴδωλα, Ψυχάρη: Τὸ ταξίδι. Ἡ κριτικὴ ἐν τῇ νεοελληνικῇ λογοτεχνίᾳ. Πολυλᾶς, Ροΐδης, Παλαμᾶς κτλ. Ἡ σημερινὴ κριτική.—Μετρική: Ἀνασκόπησις τῆς ὅλης ὕλης ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν κειμένων. Αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς νεοελληνικῆς μετρικῆς.

Γραπταὶ ἀσκήσεις. Ὅπως καὶ ἐν τῇ Ε' τάξει, ἅπασαι αἱ γραπταὶ ἀτομικαὶ ἐργασίαι τῶν μαθητῶν εἰς ὅλα τὰ μαθήματα πρέπει νὰ γίνωνται μετὰ τῆς αὐτῆς προσοχῆς, μεθ' ἧς καὶ μία ἔκθεσις. Ἀποφεύγεται ἡ προχειρολογία, κοινολογία καὶ τὸ δημοσιογραφικὸν ὕφος καὶ γίνεται προσπάθεια ἀποκτήσεως πυκνοῦ λογοτεχνικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ ὕφους. Καλλιεργεῖται ἰδίως ὁ ἱστορικὸς κριτικὸς καὶ φιλοσοφικὸς λόγος ἐν εἴδει ἄρθρων, μονογραφιῶν, διαλέξεων, εἰσηγήσεων, ἀνακοινώσεων κτλ. ἐξ ἀφορμῆς ποικίλων ἀναγνώσεων καὶ προσωπικῶν σκέψεων τῶν μαθητῶν.

## 4. ΓΑΛΛΙΚΑ.

### Τάξις Β'

1. Φωνητικαὶ καὶ συλλαβιστικαὶ ἀσκήσεις ἐπὶ λέξεων καὶ φράσεων, ἐξαχθεισῶν ἐξ ἀμέσου ἐποπτικῆς διδασκαλίας.

2. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία α) φράσεων καὶ ἁπλουστάτων περιγραφῶν καὶ διηγήσεων ἐξαγομένων ἐξ ἀμέσου καὶ ἐποπτικῆς τῶν πραγμάτων διδασκαλίας καὶ ἀναφερομένων εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τὴν ὅλην σχολικὴν ζωὴν καὶ β) σχετικῶν πρὸς τὴν ὕλην ταύτην ἀναγνωσμάτων καὶ ποιημάτων ἐκ καταλλήλου βιβλίου. Ἀπομνημόνευσις τῶν ἑκάστοτε ἀπαντωσῶν νέων λέξεων καὶ φράσεων καὶ ἀπαγγελία ἀπὸ στήθους ἐνίων ἐκ τῶν ποιημάτων.

3. Τὰ πρὸς σχηματισμὸν ἁπλοῦ λόγου ἀπαραίτητα ἐκ τοῦ ὁμαλοῦ ἰδίως τυπικοῦ τῆς Γραμματικῆς καὶ ἐκ τοῦ Συντακτικοῦ (αἱ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν σύνταξιν διαφοραί), ἐξαγόμενα ἐκ τῶν ἑκάστοτε ἀναγινωσκομένων.

4. Ἄσκησις εἰς τὸ Γαλλιστὶ γράφειν α) δι' ἀντιγραφῆς κατ' οἶκον, β) διὰ γραφῆς καθ' ὑπαγόρευσιν, γ) διὰ τῆς γραφῆς ἀποκρίσεων εἰς δεδομένας ἐρωτήσεις, σχετικὰς πρὸς τὰ ἑκάστοτε ἀναγινωσκόμενα, δ) δι' ἐγγράφου ἀποδόσεως ἀναγνωσθείσης ὕλης, ε) διὰ γραφῆς ἐν τῷ σχολείῳ συντόμου γυμνάσματος καθ' ἑβδομάδα, ἀναφερομένου εἰς τὴν κατ' αὐτὴν διδαχθεῖσαν λεξιλογικὴν γραμματικὴν καὶ συντακτικὴν ὕλην καὶ στ) διὰ γραπτῶν κατὰ δεκαπενθήμερον μεταφράσεων ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸ Γαλλικὸν καὶ τἀνάπαλιν εὐκόλων γυμνασμάτων σχετικῶν πρὸς τὴν κατ' αὐτὸ διδαχθεῖσαν ὕλην.

### Τάξις Γ'.

1. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία α) περιγραφῶν καὶ διηγήσεων ἐξαγομένων ἐξ ἀμέσου καὶ ἐποπτικῆς πραγμάτων ἢ εἰκόνων διδασκαλίας καὶ ἀναφερομένων εἰς τὴν οἰκίαν καὶ τὴν οἰκιακὴν ζωήν, ὡς καὶ εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα καὶ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ καὶ β) σχετικῶν πρὸς τὴν ἀνωτέρω ὕλην ἀναγνωσμάτων καὶ ποιημάτων ἐκ καταλλήλου βιβλίου. Ἀπομνημόνευσις τῶν ἑκάστοτε ἀπαντωσῶν νέων λέξεων καὶ φράσεων καὶ ἀπαγγελία ἀπὸ στήθους ἐνίων ἐκ τῶν ποιημάτων.

2. Συμπλήρωσις τοῦ ὁμαλοῦ ἰδίως τυπικοῦ τῆς Γραμματικῆς καὶ τοῦ Συντακτικοῦ (αἱ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν διαφοραί), γινομένη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἑκάστοτε ἀναγινωσκομένων. Ταξινόμησις τοῦ προσλαμβανομένου ὑλικοῦ.

3. Ἄσκησις εἰς τὸ Γαλλιστὶ διαλέγεσθαι, ὡς ἐν τῇ Β' τάξει.

4. Ἄσκησις εἰς τὸ Γαλλιστὶ γράφειν, ὡς ἐν τῇ Β' τάξει.

### Τάξις Δ'.

1. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία α) περιγραφῶν καὶ διηγήσεων ἐξαγομένων ἐξ ἀμέσου καὶ ἐποπτικῆς ἐπὶ εἰκόνων διδασκαλίας καὶ ἀναφερομένων εἰς τὴν πόλιν καὶ τὴν ζωὴν αὐτῆς (οἰκονομικήν, συγκοινωνιακήν, πνευματικὴν καὶ λοιπήν), εἰς τὴν ὕπαιθρον καὶ τὸν ἐν αὐτῇ βίον, ὡς καὶ εἰς τὴν φύσιν καὶ β) σχετικῶν πρὸς τὴν ἀνωτέρω ὕλην ἀναγνωσμάτων καὶ ποιημάτων ἐκ καταλλήλου βιβλίου, ὧν ἱκανὰ δύνανται νὰ ἔχουν ὡς τοπικὴν βάσιν τὴν Γαλλίαν. Ἀπομνημόνευσις τῶν ἑκάστοτε ἀπαντωσῶν νέων λέξεων καὶ φράσεων καὶ ἀπαγγελία ἀπὸ στήθους ἐνίων ἐκ τῶν ποιημάτων.

2. Συμπλήρωσις τοῦ ἀνωμάλου ἰδίως τυπικοῦ τῆς Γραμματικῆς καὶ τοῦ Συντακτικοῦ (αἱ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν διαφοραί), γινομένη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἑκάστοτε ἀναγινωσκομένων. Ταξινόμησις τοῦ προσλαμβανομένου ὑλικοῦ.

3. Ἄσκησις εἰς τὸ Γαλλιστὶ διαλέγεσθαι, ὡς ἐν ταῖς προηγουμέναις τάξεσιν.

4. Ἄσκησις εἰς τὸ Γαλλιστὶ γράφειν : α) διὰ γραφῆς ἀποκρίσεων εἰς διδομένας ἐρωτήσεις, σχετικὰς πρὸς τὰ ἑκάστοτε διδαχθέντα, β) δι' ἐγγράφου περιλήψεως ἀναγνωσθείσης ὕλης, γ) δι' ἐγγράφων μεταφράσεων ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸ Γαλλικὸν καὶ τἀνάπαλιν καὶ δ) δι' ἐγγράφων συνθέσεων ποικίλου περιεχομένου.

### Τάξις Ε'.

1. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία ἐκ καταλλήλου συλλογῆς Γαλλικῶν ἀναγνωσμάτων ἢ καὶ ἐξ αὐτοτελῶν βιβλίων πεζῶν καὶ ποιητικῶν προϊόντων τῆς νεωτέρας καὶ τῆς κλασσικῆς Γαλλικῆς λογοτεχνίας, (ὡς μικρῶν διηγημάτων τῶν Voltaire, P. Féval, E. About, Tony Revillon, A. Theuriet, A. Daudet, G. de Maupassant, F. Coppée, A. France κλπ. ἐκλογῶν ἐκ μεγαλειτέρων διηγημάτων καὶ ἄλλων πεζογραφημάτων, ὡς ἐκ τῆς Atala ἢ τοῦ Dernier des Avencerages τοῦ Chateaubriand, ἐκ τῆς Colomba τοῦ P. Mérimée, τῶν Contenplations τοῦ V. Hugo κλπ. ἐκλεκτῶν ποιημάτων τῶν Ronsard, Malherbe, Boileau, Lafontaine, A. Chenier, Beranger, Lamartine, de Vigny, V. Hugo κτλ. ἑνὸς δράματος τοῦ Κορνηλίου ἢ τοῦ Ρακίνα (ὅλου ἢ κατὰ τὰς κυριωτέρας σκηνάς).

Ἐπεξεργασία τῶν ἑκάστοτε ἀναγινωσκομένων συγγραφέων ἀνάλογος πρὸς τὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων τῶν αὐτῶν λογοτεχνικῶν εἰδῶν. Συγκρίσεις πρὸς αὐτοὺς τῶν Γάλλων κλασσικῶν καὶ κατάδειξις τῆς ἐπιδράσεως τῶν Ἑλ-

λήνων καὶ Λατίνων ἐπ' αὐτούς. Κατάδειξις τῆς ἐπιδράσεως τῆς νεωτέρας Γαλλικῆς Λογοτεχνίας ἐπὶ τὴν νεωτέραν Ἑλληνικήν. Ἐξαγωγὴ στοιχείων τοῦ νεωτέρου Γαλλικοῦ πολιτισμοῦ καὶ κατάδειξις τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τὸν σύγχρονον πολιτισμόν.

2. Συμπλήρωσις τῆς Γραμματικῆς καὶ τοῦ Συντακτικοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναγινωσκομένων λογοτεχνημάτων. Ἰδιωματικαὶ ἐκφοραί, παροιμίαι καὶ συνώνυμα τῆς Γαλλικῆς γλώσσης. Σύγκρισις χαρακτηριστικῶν γραμματικῶν καὶ συντακτικῶν φαινομένων τῆς Γαλλικῆς πρὸς τὰ ἀντίστοιχα τῆς Ἑλληνικῆς, κατάδειξις τῶν ὁμοιοτήτων καὶ διαφορῶν αὐτῶν καὶ γλωσσολογικὴ ἑρμηνεία αὐτῶν.

3 Ἄσκησις εἰς τὸ Γαλλιστὶ διαλέγεσθαι, ὡς ἐν ταῖς προηγουμέναις τάξεσι.

4. Ἄσκησις εἰς τὸ Γαλλιστὶ γράφειν, ὡς ἐν τῇ Δ' τάξει.

Τάξις ΣΤ'.

1. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία ἐκ καταλλήλου συλλογῆς Γαλλικῶν ἀναγνωσμάτων ἢ καὶ ἐξ αὐτοτελῶν βιβλίων πεζῶν καὶ ποιητικῶν προϊόντων τῆς νεωτέρας καὶ τῆς κλασσικῆς Λογοτεχνίας (ὡς μικρῶν διηγημάτων τῶν ἐν τῇ Ε' τάξει σημειωθέντων λογοτεχνῶν, ἐκλογῶν ἐκ μεγαλειτέρων διηγημάτων καὶ ἄλλων πεζογραφημάτων, ὡς ἐκ τοῦ Paul et Virginie τοῦ Bernardin de S. Pierre ἐκ τῆς Corinne τῆς Mme de Staël κτλ., ἐκλεκτῶν ποιημάτων τῶν ἐν τῇ Ε' τάξει σημειωθέντων ποιητῶν καὶ μιᾶς ἐκ τῶν κωμωδιῶν τοῦ Μολιέρου Avare ἢ Misanthrope ὅλης ἢ κατὰ τὰς κυριωτέρας σκηνάς).

Ἐπεξεργασία τῶν ἑκάστοτε ἀναγινωσκομένων συγγραφέων κτλ., ὡς ἐν τῇ Ε' τάξει.

Ἀνασκόπησις τῆς Ἱστορίας τῆς νέας Γαλλικῆς Λογοτεχνίας ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίᾳ τῶν ἀναγνωσθέντων ἔργων αὐτῆς.

2. Γραμματικὴ καὶ συντακτικὴ διδασκαλία, ὡς ἐν τῇ Ε' τάξει.

3. Ἄσκησις εἰς τὸ Γαλλιστὶ διαλέγεσθαι, ὡς ἐν ταῖς προηγουμέναις τάξεσι.

4. Ἄσκησις εἰς τὸ Γαλλιστὶ γράφειν, ὡς ἐν τῇ προηγουμένῃ τάξει.

## 5. ΙΣΤΟΡΙΑ

Τάξις Α'.

Οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι καὶ ἰδίως ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ἱστορία τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν λαῶν καὶ τοῦ πρωίμου πολιτισμοῦ αὐτῶν. Ἡ ἱστορία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἰδίως τοῦ πολιτισμοῦ των ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν μεταναστεύσεων μέχρι τῶν Μηδικῶν πολέμων.

Τάξις Β'.

Ἡ ἱστορία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἰδίως τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν ἀπὸ τῶν Μηδικῶν πολέμων μέχρι τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Ρωμαίων εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Ἐξ ἀφορμῆς τῆς τελευταίας σύντομος ἐξέτασις τῆς ἱστορίας τῶν Ρωμαίων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν μέχρι τῶν χρόνων τῆς ἐπεμβάσεως. Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ρωμαίους.

Τάξις Γ'.

Ἡ ἱστορία τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ τῶν Ἑλλήνων ὑπ' αὐτὸ μέχρι Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, ἐξαιρομένης ἰδίᾳ τῆς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Ἡ ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς μετὰ τῆς συναφοῦς Εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας μέχρι τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας.

Τάξις Δ'.

Ἡ ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς μετὰ τῆς συναφοῦς Εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Τάξις Ε'.

Ἡ ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων Ἑλληνικὴ καὶ Εὐρωπαϊκὴ ἱστορία μέχρι τῆς ἱδρύσεως τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἐξαιρομένης ἰδίᾳ τῆς ἐξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

Τάξις ΣΤ'.

1. Ἡ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους ἱστορία τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ ἰδίᾳ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν, μέχρι τῶν σημερινῶν χρόνων.

2. Γενικὴ ἐπισκόπησις τῆς ἐξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ μέχρι τῆς σήμερον, εἴτε κατὰ ἐποχάς, εἴτε κατὰ τὰ καθ' ἕκαστον στοιχεῖα του.

Ἡ ἱστορικὴ θέσις καὶ ἀποστολὴ τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος.

Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Ἕλληνος πολίτου εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς ἐν ἐπιγνώσει τῶν πολιτειακῶν του καθηκόντων.

3. Συνοπτικὴ ἀγωγὴ τοῦ Ἕλληνος πολίτου, γινομένη κατὰ διάγραμμα τοῦ διδάσκοντος. Ὡς παράδειγμα καταχωρίζεται τὸ ἀκόλουθον, τὸ ὁποῖον προϋποθέτει, ὅτι ἡ ἐξέτασις τῶν καθ' ἕκαστον θεμάτων του θὰ γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει καὶ τῆς ἀναγνώσεως τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος :

Α. Ἡ πολιτεία καὶ τὸ πολίτευμα : α) ἡ κοινωνία, ἡ ὀργάνωσις τῆς κοινωνίας, ἡ ἐξέλιξις τῆς πολιτείας εἰς τὰς πρωτογόνους μορφάς. Ὁ σκοπὸς τῆς πολιτείας. Τὸ πολίτευμα. β) Ἡ διαίρεσις τῶν πολιτευμάτων κατ' Ἀριστοτέλη. γ) Τὰ σημερινὰ πολιτεύματα: μοναρχία, δημοκρατία (περιωρισμένη καὶ μή, βασιλευομένη καὶ μή). Νέα πολιτεύματα : Σοβιὲτ καὶ Φασισμός. Ἡ ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς Ἀγγλικῆς συνταγματικῆς ἱστορίας πρόσδος εἰς τὰ σημερινὰ πολιτεύματα. δ) Τὰ πλεονεκτήματα τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Β. Συνταγματικὴ Ἱστορία τῆς Νέας Ἑλλάδος. (1821—1931).

Γ. Τὸ σημερινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος: α) Ἡ ἀπὸ τοῦ λαοῦ ἐκπόρευσις τῆς ἐξουσίας. β) Ἡ διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν. γ) Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία. Ἡ ἱστορία καὶ ἡ σημασία της. Ἡ ψῆφος τῶν γυναικῶν. δ) Ἄμεσος ἐξάσκησις τῆς ἐξουσίας ἢ δι' ἀντιπροσωπεύσεως.

Δ. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία: α) Ἐκλογεῖς. β) Τὰ κόμματα, ἡ σημασία καὶ ἡ ἱστορία των εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. γ) Ἡ Βουλή, ἡ Γερουσία, ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀντιπροσώπευσις. δ) Τὰ ἐκλογικὰ συστήματα: Τὸ ἀναλογικόν, τὸ πλειοψηφικόν. ε) Ἡ ἐπιψήφισις τῶν νόμων. στ') Τὰ Νομοθ. Διατάγματα. Ἡ Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως.

Ε. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία: α) ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. β) Ἡ Κυβέρνησις, ὁ Πρωθυπουργός, οἱ Ὑπουργοί, τὰ Ὑπουργεῖα καὶ τὸ ἔργον ἑκάστου, ὁ νόμος περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν. γ) Τὸ Κοινοβουλευτικὸν σύστημα. δ) Ἡ διοικητικὴ διαίρεσις τοῦ Κράτους. ε) Οἱ Δημόσιοι ὑπάλληλοι.

ΣΤ. Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία: α) Ἡ ἔννομος τάξις. Ἡ λύσις τῶν διαφορῶν. Ἡ ἰσοδιότης τοῦ δικαστοῦ κλπ. β) Τὰ πολιτικὰ δικαστήρια. γ) Τὰ ποινικὰ δικαστήρια. δ) Τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας. ε) Ἔκτακτα δικαστήρια. Στρατοδικεῖα. Στρατιωτικὸς Νόμος καὶ ἄρσις τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν.

Ζ. Αὐτοδιοίκησις: α) Κοινότης καὶ Δῆμος. β) Ἀποκέντρωσις.

Η. Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κράτους α) Οἱ φόροι. Τὰ ἔξοδα. Ὁ προϋπολογισμός. β) Ἄμεσοι καὶ ἔμμεσοι φόροι. Οἱ κυριώτεροι τῶν ἀμέσων καὶ ἡ εἴσπραξις αὐτῶν. γ) Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον.

Θ. Ἀτομικαὶ ἐλευθερίαι: α) Ποῖαι εἶναι αὗται; β) Ἡ ἐλευθερία ἰδίως τοῦ συνεταιρίζεσθαι. Τὰ ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα. Ἡ ἀπεργία. γ) Κράτος καὶ ἐκπαίδευσις. Ἡ ἐκπαίδευσις ὡς ἐλευθερία καὶ ὡς ὑποχρέωσις τοῦ Κράτους. δ) Κράτος καὶ Θρησκεία. Ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως. Ἡ ἐπικρατοῦσα Θρησκεία. Ὁ προσηλυτισμός.

Ι. Ἡ Ἑλλὰς καὶ τὰ ἄλλα κράτη. Ἡ κοινωνία τῶν Ἐθνῶν καὶ τὰ διοικητικὰ δικαστήρια. Ἐμπορικαὶ καὶ ἄλλαι συνθῆκαι.

ΙΑ. Ἡ ἄμυνα τῆς χώρας. Στρατὸς καὶ Στόλος.

## 6. ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

### Τάξις Α'.

1. Ἀριθμητική. Ἐμπέδωσις τῆς γραφῆς καὶ ἀπαγγελίας τῶν ἀριθμῶν, ἂν παρίσταται ἀνάγκη.

Ἀραβική, Ἑλληνικὴ καὶ Ρωμαϊκὴ γραφή. Σημερινὴ χρῆσις αὐτῶν (ὡρολόγια, κεφάλαια βιβλίων—ὑπολογισμοὶ κλπ.). Ἐπανάληψις μετὰ βαθυτέρας ἐξετάσεως καὶ ἐπέκτασις τῶν γνώσεων περὶ τῶν πράξεων τῶν ἀκεραίων, κλασματικῶν καὶ δεκαδικῶν ἀριθμῶν μετὰ τῶν συντομιῶν καὶ δοκιμῶν αὐτῶν.

Αἱ θεμελιωδέστεραι ἰδιότητες τῶν ἀκεραίων μὲ ἀφετηρίαν κατάλληλα προβλήματα συγκεκριμένης φύσεως. Ἐφαρμογαὶ αὐτῶν εἰς τὰς συντομίας τῶν πράξεων καὶ τὸν ἀπὸ μνήμης λογισμόν.

Γινόμενον πολλῶν παραγόντων. Δυνάμεις, ἔννοια καὶ θεμελιώδεις ἰδιότητες αὐτῶν.

Διαιρετότης (διαιρέτης, πολλαπλάσιον).

Χαρακτηριστικὰ διαιρετότητος διὰ 2, 5—4, 25—3, 9 καὶ ὑπόλοιπα διαιρέσεως δι' ἑκάστου ἐξ αὐτῶν.

Κοινοὶ διαιρέται, κοιναὶ πολλαπλάσια.

Ἔννοια πρώτων ἀριθμῶν—κόσκινον Ἐρατοσθένους.

Μετρικὸν σύστημα τῆς πατρίδος.

Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς μεταβλητῆς.

Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἔκφρασιν τῶν κανόνων διὰ γραμμάτων ἢ καὶ συλλογισμῶν διὰ γραμμάτων (π.χ. ἡ ὀκᾶ τιμᾶται α δραχ. 2 ὀκ. — 2α δραχ. κτλ.).

Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν χρῆσιν ἁπλῶν ἀριθμητικῶν παραστάσεων μὲ παρενθέσεις. Ἄσκησις εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σημειουμένων πράξεων. Συστηματικὴ καὶ συνεχὴς καλλιέργεια τοῦ ἀπὸ μνήμης λογισμοῦ.

Συσχέτισις τῶν πράξεων πρὸς ἀλλήλας.

Ἀσκήσεις μὲ ἐπάνοδον εἰς δύσκολα θέμα.

2. Πρακτικὴ Γεωμετρία. Ἐποπτικὴ ἐξέτασις τῶν ἁπλουστέρων γεωμετρικῶν στερεῶν. Τὰ κυριώτερα ἐπίπεδα σχήματα (γραμμαὶ—γωνίαι, εὐθύγραμμα σχήματα, κύκλος), ἰδιότητες αὐτῶν ὅλως πρακτικῶς ἀποδεικνυόμεναι.

Ἁπλούστατα γεωμετρικὰ προβλήματα κατασκευῆς διὰ κανόνος, γνώμονος καὶ διαβήτου.

Κλῖμαξ. Μεταφορὰ εὐθυγράμμων σχημάτων ἐπὶ χάρτου. (Ὅμοια εὐθύγραμμα σχήματα).

### Τάξις Β'.

1. Ἀριθμητική. Ἐπανάληψις πρὸς ἐμπέδωσιν δυσκόλων μερῶν ἐκ τῆς ὕλης τῆς Α' τάξεως, γινομένη διὰ καταλλήλων προβλημάτων (π. χ. διαιρέσεως — μετρήσεως, μερισμοῦ, δυνάμεων — γινομένου πολλῶν παραγόντων).

Ἐπανάληψις καὶ ἐπέκτασις ἄλλων μερῶν, ἅτινα κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Α' τάξεως δὲν ἐξητάσθησαν λεπτομερῶς (διαιρετότης, μέγιστος κοινὸς διαιρέτης, ἑλ. κοινὸν πολλαπλάσιον, σύνθετα κλάσματα, τροπὴ κοινοῦ κλάσματος εἰς δεκαδικὸν καὶ τἀνάπαλιν, περιοδικὰ δεκαδικὰ κλάσματα).

Ἔννοια τῆς ρίζης. Ἐξαγωγὴ τῆς τετραγωνικῆς ρίζης ἀριθμῶν μέχρι τοῦ 100.

Συμμιγεῖς ἀριθμοὶ καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν πράξεις.

Μετρικὰ συστήματα τῶν σπουδαιοτέρων κρατῶν. Τροπὴ μονάδων τοῦ ἑνὸς εἰς ἀντιστοίχους μονάδας ἄλλου, (ἀσχολία μὲ μονάδας καὶ συστήματα ἔχοντα πρακτικὴν σημασίαν διὰ τὸν Ἕλληνα μαθητήν).

Ποσὰ ἀνάλογα καὶ ἀντίστροφα.

Ἁπλῆ καὶ σύνθετος μέθοδος τῶν τριῶν.

Προβλήματα τῶν ποσοστῶν, τοῦ τόκου, τῆς ἑταιρίας, τῆς μίξεως, τοῦ μέσου ὅρου καὶ τοῦ μερισμοῦ εἰς μέρη ἀνάλογα.

Λύσις προβλημάτων δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μεθόδων.

Εὐρυτέρα ἄσκησις διὰ τὴν κατανόησιν τῆς ἐννοίας τῆς μεταβλητῆς.

Ἄσκησις εἰς τὴν γενικοποίησιν καὶ ἔκφρασιν τῶν κανόνων διὰ γραμμάτων.

Ἄσκησις εἰς τὴν ἐκτέλεσιν πράξεων εἰς δεδομένας ἀριθμητικὰς παραστάσεις μετ' ἀγκυλῶν καὶ παρενθέσεων.

Καλλιέργεια τοῦ ἀπὸ μνήμης λογισμοῦ.

Σχέσεις πράξεων πρὸς ἀλλήλας.

Προβλήματα οὐ μόνον ἐκ τοῦ ἀτομικοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ κρατικοῦ, ἐνέχοντα στοιχεῖα κοινωνικῆς μορφώσεως (π. χ. προϋπολογισμοῦ κοινότητος—σχολ. ἐπιτροπῆς, Τραπεζῶν, Ταμείου Ἀσφαλείας — Χαρτοσήμου — Ταμιευτηρίων).

2. Πρακτικὴ Γεωμετρία. α) Ἁπλούσταται γεωμετρικαὶ κατασκευαὶ διὰ τοῦ κανόνος, τοῦ γνώμονος καὶ τοῦ διαβήτου.

β) Μέτρησις τῶν εὐθυγράμμων σχημάτων.

γ) Βαθυτέρα ἐξέτασις τῶν γεωμετρικῶν στερεῶν (κύβου—πρίσματος — πυραμίδος — κυλίνδρου — κώνου καὶ σφαίρας). Μέτρησις αὐτῶν.

δ) Κατασκευὴ ἐκ χαρτονίου τῶν ἁπλουστάτων γεωμετρικῶν σχημάτων ἐπιπέδων καὶ στερεῶν.

### Τάξις Γ'.

1. Ἀριθμητική. Ἐπέκτασις τῶν περὶ διαιρετότητος γνώσεων. Εὕρεσις τοῦ μεγίστου κοινοῦ διαιρέτου καὶ ἐλαχίστου κοινοῦ πολλαπλασίου δι' ἀναλύσεως εἰς τοὺς πρώτους παράγοντας. Ἐπέκτασις τῶν περὶ ριζῶν γνώσεων. Ἐξαγωγὴ τετραγωνικῆς ρίζης πρακτικῶς. Ἀσύμμετροι ἀριθμοί.

Λόγοι καὶ Ἀναλογίαι. Ἰδιότητες αὐτῶν. Λύσις προβλημάτων δι' αὐτῶν—Ἰσότης καὶ ἀνισότης. Ἰδιότητες αὐτῶν.

Ἁπλαῖ ἀριθμητικαὶ ἐξισώσεις διὰ καταλλήλων προβλημάτων μορφούμεναι.

Μεταβλητὰ ποσά. Ἁπλαῖ γραφικαὶ παραστάσεις.

Θεμελειώδεις ἰδιότητες τῶν πράξεων ἐπὶ τῶν ἀκεραίων θεωρητικῶς πως δι' ἀριθμῶν ἐξεταζόμεναι καὶ παράστασις ἐν τέλει τῶν ἰδιοτήτων διὰ γραμμάτων.

Ἐπισκόπησις τῶν ἀκεραίων, δεκαδικῶν, κλασματικῶν ἀριθμῶν κλπ. Θεωρία τῆς ἀριθμήσεως κατὰ τὸ δεκαδικὸν σύστημα, ἔξαρσις τῆς ὑπεροχῆς του.

2. Ἄλγεβρα. Ἡ γλῶσσα τῆς Ἀλγέβρας (χρῆσις γραμμάτων ὡς ἀριθμῶν) Ἀρνητικοὶ ἀριθμοί. Αἱ θεμελιώδεις πράξεις μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἀρνητικῶν ἀριθμῶν. Δυνάμεις μὲ ἐκθέτην ἀκέραιον θετικὸν ἢ ἀρνητικὸν ἀριθμόν.

Ἀλγεβρικαὶ παραστάσεις. Ἀλγεβρικὰ κλάσματα. Ἀλγεβρικαὶ πράξεις. Ἐξισώσεις α' βαθμοῦ. Ἔννοια συναρτήσεως, γραφικαὶ παραστάσεις.

### Τάξις Δ'.

1. Ἄλγεβρα. Λύσις προβλημάτων ἀναφερομένων εἰς ἐξισώσεις α' βαθμοῦ. Ἀνισότητες α' βαθμοῦ. Ἀσύμμετροι ἀριθμοί. Ἀνάγκη εἰσαγωγῆς αὐτῶν. Ρίζαι, φανταστικοὶ ἀριθμοί.

Δυνάμεις μὲ κλασματικὸν ἐκθέτην.

Δυνάμεις μὲ ἀρνητικὸν ἐκθέτην οἱονδήποτε.

Διατήρησις τῶν θεμελιωδῶν νόμων τῶν δυνάμεων. Λύσις ἐξισώσεων β' βαθμοῦ.

Συστήματα ἐξισώσεων β' βαθμοῦ. Ἀνισότητες β' βαθμοῦ.

Γραφικὴ παράστασις τῶν ἁπλουστέρων μόνον συναρτήσεων β' βαθμοῦ.

2. Γεωμετρία (ἐκ τῆς Ἐπιπεδομετρίας). Εὐθεῖα, ἐπίπεδον. Θέσεις δύο εὐθειῶν πρὸς ἀλλήλας ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ. Γωνία, εὐθύγραμμα σχήματα, κύκλος. Θεμελιώδεις ἰδιότητες καὶ σχέσεις τῶν στοιχείων των. Θέσεις εὐθείας καὶ κύκλου, θέσεις δύο κύκλων πρὸς ἀλλήλους ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ καὶ θέσεις γωνιῶν ἐν κύκλῳ.

Γεωμετρικαὶ κατασκευαί. Χρῆσις κανόνος, γνώμονος καὶ διαβήτου.

Μέθοδοι λύσεως προβλημάτων καὶ ἀποδείξεως θεωρημάτων. Γεωμετρικοὶ τόποι συντόμως καὶ λύσις προβλημάτων δι' αὐτῶν. Λόγοι. Μέτρησις εὐθειῶν συντόμως, μέτρησις εὐθυγράμμων σχημάτων. Ἰσοδυναμία.

Πυθαγόρειον θεώρημα, πορίσματα καὶ προβλήματα σχετικά.

Στοιχειώδεις γνώσεις χωρομετρίας καὶ χωροσταθμήσεως.

Πρακτικαὶ ἀσκήσεις. Χρῆσις τῶν ἁπλουστάτων ὀργάνων κατὰ τὴν πρακτικὴν ἄσκησιν.

### Τάξις Ε'.

1. Ἄλγεβρα.— Ἐπανάληψις ἐξισώσεων β' βαθμοῦ διὰ λύσεως σχετικῶν προβλημάτων καὶ ἐπέκτασις τῶν σχετικῶν

γνώσεων. (Διτετράγωνοι ἐξισώσεις, ἐξισώσεις ἔχουσαι ριζικὰ συντόμως κλπ.).

Ἀριθμητικαὶ καὶ γεωμετρικαὶ πρόοδοι.

Λογάριθμοι ὡς πρὸς τὴν βάσιν 10.

Ἀνατοκισμός. Χρεωλυσία. Ἐκθετικαὶ ἐξισώσεις.

2. Γεωμετρία.— Ἐκ τῆς Ἐπιπεδομετρίας : Ἀναλογίαι, μεγέθη μεταβαλλόμενα ἀναλόγως.

Ὁμοιότης τριγώνων καὶ πολυγώνων ἐν γένει.

Κανονικὰ πολύγωνα. Ἐγγραφαὶ εἰς κύκλον.

Τὰ θεμελιώδη περὶ ὁρίων.

Μέτρησις περιφερείας καὶ ἐμβαδοῦ κύκλου. Μέτρησις γωνιῶν.

Λύσις προβλημάτων ἐκ τῆς Ἐπιπεδομετρίας ἐν γένει.

Τάξις. Ϛ'.

Α'. Τριγωνομετρία καὶ Στερεομετρία, ὧραι 3 καθ' ἑβδομάδα.

1. Τριγωνομετρία.— Σχέσις τῆς Τριγωνομετρίας πρὸς τὴν Ἄλγεβραν καὶ Γεωμετρίαν, ἀξία αὐτῆς. Τριγωνομετρικοὶ ἀριθμοὶ γωνίας οἱασδήποτε. Γεωμετρικὴ παράστασις αὐτῶν.

Σχέσεις μεταξὺ τῶν τριγωνομετρικῶν ἀριθμῶν τῆς αὐτῆς γωνίας. Ἔξαρσις εἰδικῶν περιπτώσεων. Γωνίαι, ὧν δίδεται τριγωνομετρικὸς ἀριθμός. Σχέσις μεταξὺ πλευρῶν καὶ γωνιῶν 1) ὀρθογωνίου τριγώνου, 2) οἱουδήποτε τριγώνου. Πρακτικὴ χρῆσις τριγωνομετρικῶν πινάκων. Ἐπίλυσις προβλημάτων περὶ ὀρθογωνίων τριγώνων κλπ.

2. Στερεομετρία.— Ἐπίπεδον. Θέσεις εὐθείας καὶ ἐπιπέδου. Θέσεις δύο ἐπιπέδων πρὸς ἄλληλα. Θέσεις δύο εὐθειῶν πρὸς ἀλλήλας. Προβολαί. Ἐλαχίστη ἀπόστασις δύο εὐθειῶν.

Δίεδροι γωνίαι. Ἔννοια στερεῶν γωνιῶν.

Πολύεδρα γενικῶς καὶ ἰδίᾳ πρίσματα καὶ πυραμίδες. Κύλινδρος Κῶνος.

Μέτρησις ἐπιφανείας καὶ εὕρεσις τοῦ ὄγκου αὐτῶν.

Σφαῖρα. Διάφοροι θέσεις ἐπιπέδου πρὸς σφαῖραν. Θέσεις δύο σφαιρῶν πρὸς ἀλλήλας συντόμως. Κύκλοι ἐπὶ δοθείσης σφαίρας. Μέτρησις σφαίρας.

Ἐπισκόπησις τῶν μαθηματικῶν ἱστορικὴ καὶ φιλοσοφική.

Β'. Στοιχεῖα Κοσμογραφίας.—Ὥρα 1 καθ' ἑβδομάδα.

## 7. ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΑ.

1. Φυσικὴ–Χημεία μετὰ στοιχείων Ὀρυκτολογίας.

α') Κατώτερος κύκλος.

Τάξις Α'.

1. Ἐκ τῆς Φυσικῆς: Αἱ στοιχειώδεις καὶ ἀπαραίτητοι διὰ τὴν κατανόησιν τῆς ὕλης τῶν βιολογικῶν μαθημάτων καὶ τῆς Γεωγραφίας, ὡς καὶ τῆς καθημερινῆς ζωῆς, γνώσεις. Ἐκ τῆς μηχανικῆς, τῆς βαρύτητος, τῆς ὑδροστατικῆς, τῆς ἀεροστατικῆς, τοῦ θερμαντικοῦ καὶ ὀπτικῆς, τοῦ μαγνητισμοῦ καὶ ἠλεκτρισμοῦ.

2. Ἐκ τῆς Χημείας καὶ Ὀρυκτολογίας : Αἱ στοιχειώδεις καὶ ἀπαραίτητοι διὰ τὴν κατανόησιν τῆς ὕλης τῶν βιολογικῶν μαθημάτων καὶ τῆς Γεωγραφίας, ὡς καὶ τῆς καθημερινῆς ζωῆς γνώσεις περὶ τοῦ ἀέρος, τοῦ ὕδατος, τῶν ὀξέων, βάσεων καὶ ἁλάτων, τῶν στοιχείων τῆς λιθοσφαίρας τῆς Γῆς καὶ τῶν ὀργανικῶν ἑνώσεων καὶ ἐποπτικὴ ἐξέτασις τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀπαντώντων καὶ ἐχόντων σημασίαν διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν ὀρυκτῶν ἐν συναφείᾳ ἑκάστοτε πρὸς τὰς σχετικὰς χημικὰς ἑνώσεις.

β') Ἀνώτερος κύκλος.

Τάξις Ε'.

1. Ἐκ τῆς Φυσικῆς : Βαθυτέρα ἐξέτασις καὶ συμπλήρωσις τῶν ἐν τῇ Α' τάξει διδαχθέντων ἐκ τῆς μηχανικῆς, τῆς βαρύτητος, τῆς ὑδροστατικῆς, τῆς ἀεροστατικῆς, τοῦ θερμαντικοῦ καὶ τῆς ἀκουστικῆς.

2. Ἐκ τῆς Χημείας : Βαθυτέρα ἐξέτασις καὶ συμπλήρωσις τῶν ἐν τῇ Α' τάξει διδαχθέντων ἐκ τῆς Ἀνοργάνου Χημείας.

Τάξις ΣΤ'.

1. Ἐκ τῆς Φυσικῆς : Βαθυτέρα ἐξέτασις καὶ συμπλήρωσις τῶν ἐν τῇ Α' τάξει διδαχθέντων ἐκ τῆς ὀπτικῆς, τοῦ μαγνητισμοῦ καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ.

2. Ἐκ τῆς Χημείας : Βαθυτέρα ἐξέτασις καὶ συμπλήρωσις τῶν ἐν τῇ Α' τάξει διδαχθέντων ἐκ τῆς Ὀργανικῆς Χημείας.

## ΙΙ. ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Τάξις Β'.

α') Φυτολογία.

1. Βιολογικὴ ἐξέτασις κατὰ τὴν σειρὰν ὡρισμένου βοτανικοῦ συστήματος, τῶν χαρακτηριστικῶν καὶ ἐν Ἑλλάδι ἰδίως ἀπαντώντων ἀντιπροσώπων τῶν κυριωτέρων ὑποδιαιρέσεων αὐτοῦ, συνδυαζομένη μὲ τὴν ἔξαρσιν τῆς σημασίας τῶν ἐξεταζομένων φυτῶν διὰ τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου καὶ μὲ πρακτικὴν ἄσκησιν τῶν μαθητῶν εἰς τὰς ἐργασίας τὰς ἀποβλεπούσας εἰς τὴν διάδοσιν καὶ τὸν ἐξευγενισμὸν αὐτῶν, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς ἀνωτέρω βιολογικῆς ἐξετάσεως καὶ μετ' αὐτήν.

2. Γενικὴ ἐπισκόπησις τῆς Φυσιολογίας ἅμα καὶ Ἀνατομίας τῶν ἐξετασθέντων φυτῶν, ὡς καὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς τὸ περιβάλλον.

3. Ἀνασκόπησις καὶ βαθυτέρα θεμελίωσις τοῦ χρησιμοποιηθέντος βοτανικοῦ συστήματος μετ' ἀσκήσεων τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἀσφαλῆ ταξινόμησιν τῶν συνηθεστάτων φυτῶν τῆς Πατρίδος.

4. Σύντομος ἐξέτασις τῆς γεωγραφικῆς κατανομῆς τῶν φυτῶν, ἰδίως δὲ τῆς κατανομῆς αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι.

Τάξις. Γ'.

β') Ζωολογία.

1. Βιολογικὴ ἐξέτασις κατὰ τὴν σειρὰν τοῦ κρατοῦντος ζωολογικοῦ συστήματος τῶν χαρακτηριστικῶν, μάλιστα δὲ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀπαντώντων ἀντιπροσώπων τῶν κυριωτέρων ὑποδιαιρέσεων αὐτοῦ, συνδυαζομένη μὲ τὴν ἔναρξιν τῆς διὰ τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου σημασίας των καὶ μὲ πρακτικὴν ἄσκησιν τῶν μαθητῶν εἰς τὰς ἐργασίας, τὰς ἀποβλεπούσας εἰς τὴν συντήρησιν καὶ τὸν ἐξευγενισμὸν τῶν ἐξ αὐτῶν χρησίμων εἰς αὐτόν, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς ἀνωτέρω βιολογικῆς ἐξετάσεως καὶ μετ' αὐτήν.

2. Γενικὴ συγκριτικὴ ἐπισκόπησις τῆς Φυσιολογίας ἅμα καὶ Ἀνατομίας τῶν ἐξετασθέντων ζώων, ὡς καὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς τὸ περιβάλλον.

3. Σύντονος ἐξέτασις τῆς γεωγραφικῆς ἐξαπλώσεως τῶν ζώων.

Τάξις Δ'. Πρῶτον ἑξάμηνον.

γ') Ἀνθρωπολογία.

Ἐπισκόπησις τῆς φυσιολογίας ἅμα καὶ ἀνατομίας τοῦ ἀνθρώπου, ὡς καὶ τῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς τὸ περιβάλλον.

Δεύτερον ἑξάμηνον.

δ') Γενικὴ Βιολογία.

Ἐπεξεργασία τῶν διδαγμάτων τῆς Φυτολογίας, Ζωολογίας καὶ Ἀνθρωπολογίας πρὸς σχηματισμὸν γενικῆς ἐννοίας τῆς ζωῆς καὶ κατανόησιν τῆς σημασίας αὐτῆς ἐν τῇ φύσει, ἐπὶ τῇ βάσει διαγράμματος καταρτιζομένου ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος, ἔχοντος ὑπ' ὄψει τὴν προηγηθεῖσαν διδασκαλίαν εἰς τὰ μνημονευθέντα μαθήματα. Ὡς παράδειγμα παρατίθεται τὸ ἀκόλουθον διάγραμμα :

1. Ἡ ζωὴ ὅπως παρουσιάζεται εἰς τὰ φυτά, τὰ ζῷα καὶ τὸν ἄνθρωπον, ἀποτελεῖ σύνολον ὡρισμένων λειτουργιῶν, κατευθυνομένων εἰς κοινὸν ἀποτέλεσμα. Αἱ κοιναὶ εἰς τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα λειτουργίαι. Ἡ ἀναπνοή, ἡ θρέψις καὶ ὁ πολλαπλασιασμὸς ἢ ἡ συνέχισις τῆς ζωῆς. Αἱ εἰς τὰ ζῷα προσιδιάζουσαι αἰσθητικαὶ καὶ βουλησιακαὶ λειτουργίαι. Ἡ προσαρμογὴ τῶν διαφόρων λειτουργιῶν πρὸς ἀλλήλας.

2. Ἡ ἐπιτέλεσις τοῦ συνόλου αὐτοῦ τῶν λειτουργιῶν εἶναι δυνατὴ ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ὄντα, μόνον διότι εἶναι ὀργανισμοί, διότι ἔχουν καταλλήλως ὠργανωμένον σῶμα, ἤτοι σῶμα τοῦ ὁποίου τὰ καθ' ἕκαστον ὄργανα προσαρμόζονται πρὸς τὰς ὑπ' αὐτῶν ἐπιτελεστέας λειτουργίας καὶ πρὸς ἄλληλα.

3. Αἱ λειτουργίαι ἀσκοῦνται ὑπὸ τῶν ὀργανισμῶν μόνον ὑπὸ ὡρισμένας ἐξωτερικὰς συνθήκας καὶ διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν συνθηκῶν τούτων. Αὐτόνομος προσαρμογὴ τῶν λειτουργιῶν

καὶ τῶν ὀργάνων τῶν ὀργανισμῶν πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς συνθήκας.

4. Κάθε ὀργανισμὸς ὑφίσταται ὡρισμένην ἐξέλιξιν, ἵνα φθάσῃ εἰς τὴν ἄκραν δυνατὴν ἱκανότητα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν λειτουργιῶν τῆς ζωῆς. Γένεσις τοῦ ὀργανισμοῦ. Τὸ κύτταρον ὡς ὀργανικὴ μονάς. Τὸ πρωτόπλασμα ὡς φορεὺς τῆς ζωῆς. Ἡ διὰ τῆς γενέσεως μετάδοσις ὡρισμένων διαθέσεων καὶ ἱκανοτήτων (κληρονομικότης). Μονοκύτταροι καὶ πολυκύτταροι ὀργανισμοὶ φυτῶν καὶ ζώων. Ἡ αὔξησις τοῦ ὀργανισμοῦ μέχρις ὡρισμένου σημείου ὡριμάνσεως. Θάνατος.

5. Τὸ σύνολον τῶν λειτουργιῶν τῆς ζωῆς κάθε ὀργανισμοῦ κατευθύνεται εἰς τὴν συντήρησίν του καὶ εἰς τὴν συντήρησιν τοῦ εἴδους, εἰς ὃ ἀνήκει.

6. Κατευθύνεται ὅμως ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ εἴδους του. Αἱ θεωρίαι περὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν εἰδῶν.

7. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω δεδομένων ἡ ζωὴ καθόλου ζύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς σύνολον λειτουργιῶν καταλλήλως ὠργανωμένων φυσικῶν ὄντων, αἱ ὁποῖαι ἐπιτελοῦνται ὑπὸ ὡρισμένας ἐξωτερικὰς συνθήκας καὶ διὰ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν πρὸς συντήρησιν τῶν ὄντων τούτων καὶ πρὸς συντήρησιν καὶ ἐξέλιξιν τῶν εἰς ἃ ἀνήκουν εἰδῶν. Ἡ ἀδυναμία τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν νόμων πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ φαινομένου τῆς ζωῆς ἐν τῷ συνόλῳ του καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον. Ἡ σημασία τῆς ζωῆς διὰ τὴν ὅλην φύσιν.

## 8. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

### Τάξις Α'.

1. Γεωγραφικὴ ἐξέτασις τῆς Ἑλλάδος κατὰ φυσικὰς περιοχάς, ὧν ἡ πρώτη ἐξετάζεται ἡ περιοχή, ἐν ᾗ τὸ Γυμνάσιον. Ἔρευνα ἐν ἑκάστῃ περιοχῇ ἑκάστου τῶν γεωγραφικῶν στοιχείων της, τῶν τε φυσικῶν (θέσις τῆς περιοχῆς, γεωλογικὴ διάπλασίς της, ποιότης τῶν πετρωμάτων καὶ τοῦ ἐδάφους της, πλαστικὴ μορφή της, ὕδατα, κλῖμα, φυτὰ καὶ ζῷα αὐτῆς) καὶ ἐκτενέστερον τῶν ἀνθρωπίνων (οἱ κάτοικοι, οἱ συνοικισμοὶ των καὶ αἱ ἐκπολιτιστικαὶ των ἐνέργειαι, αἵ τε οἰκονομικαὶ—γεωργία καὶ κτηνοτροφία, ἁλιεία, δασοκομία ὀρυκτορυχία, βιοτεχνία καὶ βιομηχανία, ἐμπόριον, μέσα συγκοινωνίας—καὶ αἱ πνευματικαὶ—θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ σχέσεις, ἐκπαιδευτικὴ κατάστασις ὅπως ἕκαστον τούτων ἔχει διαμορφωθῇ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν λοιπῶν.

2. Γενικὴ γεωγραφικὴ ἐπισκόπησις τῆς Ἑλλάδος. Τὰ φυσικὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖά της ἡ σχετικὴ θέσις της ἡ ὅλη γεωλογικὴ διαμόρφωσίς της, τὰ εἴδη τοῦ ἐδάφους της, ὁ κάθετος καὶ ὁ ὁριζόντιος διαμελισμός της (ὀρεινὰ συστήματα, διάταξίς των, αἱ σπουδαιότεραι κορυφαί, τὰ μεταξὺ τῶν ὀρέων στενά, αἱ κοῖλαι χῶραι, ἡ μορφολογία τῶν θαλασσῶν της, ἡ παραλιακὴ γραμμή της καὶ τὸ μῆκος της, αἱ νῆσοι της), οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ λίμναι της, τὸ κλῖμά της καὶ τὰ εἴδη του, ἡ χλωρὶς καὶ τὰ ζῷα τῆς Ἑλλάδος) ἐν τῇ ἀπ' ἀλλήλων ἐξαρτήσει των καὶ ἐν τῇ σημασίᾳ των διὰ τὴν ἐπὶ τοὺς κατοίκους της καὶ τὰς ἀσχολίας των ἐπίδρασιν. Τὸ ἐμβαδὸν τῆς Ἑλλάδος, ὁ πληθυσμός της καὶ ἡ πυκνότης του. Ἡ ἐθνικὴ ὁμοιογένεια τοῦ πληθυσμοῦ της. Ἡ κατανομὴ καὶ ἡ πυκνότης τῶν συνοικισμῶν της, οἱ ἐξ αὐτῶν σπουδαιότεροι καὶ οἱ λόγοι τῆς διαμορφώσεώς των. Αἱ ἀσχολίαι τῶν κατοίκων της, αἵ τε οἰκονομικαὶ (γεωργία, κτηνοτροφία, ἁλιεία, δασοκομία, ὀρυκτωρυχία, βιοτεχνία καὶ βιομηχανία, ἐμπόριον—ἐσωτερικὸν, ἐξωτερικὸν, εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν—συγκοινωνία ξηρᾶς, θαλάσσης, ἀέρος καὶ αἱ πνευματικαὶ— ἡ κρατοῦσα θρησκεία καὶ ἡ ἐκκλησία της, αἱ ἠθικαὶ σχέσεις, καλαὶ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι, ἡ ἐκπαίδευσις, τὸ πολίτευμα), οἱ κυριώτεροι συντελεσταὶ ἑκάστης, ὡς καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐπὶ τὴν διαμόρφωσιν τῶν φυσικῶν γεωγραφικῶν στοιχείων.

### Τάξις Β'.

1. Γεωγραφικὴ ἐξέτασις τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Ἑλλάδα, γινομένη ὡς ἡ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐνδιατρίβουσα περισσότερον εἰς τὰς γειτονικὰς καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν εἰς ἐκείνας, μεθ' ὧν ἡ Ἑλλὰς εὑρίσκεται εἰς στενωτέραν ἐπικοινωνίαν ἢ αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἰδιάζουσαν σημασίαν ἀπὸ γεωγραφικῆς ἀπόψεως.

2. Γεωγραφικὴ ἐπισκόπησις τῆς Εὐρώπης. Αἱ μεγάλαι ὁδοὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς συγκοινωνίας, ἀρχομένης τῆς ἐξετάσεως αὐτῶν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ σημασία τῆς Μεσογείου διὰ τὴν παγκόσμιον συγκοινωνίαν. Ἡ Ἑλλὰς ὡς μεσογειακὸν καὶ εὐρωπαϊκὸν κράτος καὶ ἡ συμβολή της εἰς τὴν συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ. Ἑλληνισμὸς τῆς σήμερον ἐν Εὐρώπῃ.

### Τάξις Γ'.

Γεωγραφικὴ ἐξέτασις τῶν χωρῶν ἑκάστης τῶν λοιπῶν ἠπείρων, γινομένη ὡς ἡ τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, ἐνδιατρίβουσα περισσότερον εἰς ὅσας καὶ ἐκείνη χώρας καὶ τερματιζομένη διὰ γενικῆς γεωγραφικῆς ἐπισκοπήσεως τῆς ἠπείρου. Σύντομος ἐξέτασις τῶν πολικῶν χωρῶν καὶ τοῦ ἔργου τῶν ἐξερευνητῶν αὐτῶν.

### Τάξις Δ'.

Γεωγραφικὴ ἐπισκόπησις τῆς ὅλης γῆς.

α) Ἡ ἐξάρτησις τῆς γεωγραφικῆς καταστάσεως τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἐκ τῆς φύσεώς της ὡς οὐρανίου σώματος καὶ ἐκ τῶν σχέσεών της πρὸς τὰ λοιπὰ οὐράνια σώματα, καὶ ἰδίως τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην. Ἡ γῆ ὡς οὐράνιον σῶμα. Ἡ σφαιρικότης της. Μέγεθος τῆς γῆς (περίμετρος καὶ διάμετρος). Ἡ κίνησις τῆς γῆς περὶ τὸν ἴδιον ἄξονα (γήϊνος ἄξων, χρόνος, ἡμέρα, νύξ). Γεωγραφικὸν μῆκος καὶ πλάτος. Ἡ γῆ ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῆς πρὸς τὰ λοιπὰ οὐράνια σώματα, ἰδίως δὲ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην. Μέγεθος τοῦ ἡλίου ἐν σχέσει πρὸς τὸ τῆς γῆς. Ἀπόστασις ἀπ' αὐτῆς. Κίνησις τῆς γῆς περὶ τὸν ἥλιον. Μορφὴ τῆς τροχιᾶς τῆς γῆς. Διεύθυνσις τοῦ ἄξονός της. Τροπικοὶ καὶ πολικοὶ κύκλοι. Ζῶναι τῆς γῆς. Ὧραι τοῦ ἔτους. Ἡ σελήνη. Τὸ μέγεθός της, ἡ ἀπόστασίς της ἀπὸ τῆς γῆς καὶ αἱ κινήσεις της. Αἱ φάσεις της. Χρόνος τῶν κινήσεων. Ἀμπωτις καὶ πλημμυρίς. Ἐκλείψεις ἡλίου καὶ σελήνης. Ἡμερολόγιον καὶ μέτρησις τοῦ χρόνου. Μεσευρωπαϊκὸς χρόνος.

β) Ἡ ἐπισκόπησις τῶν φυσικῶν γεωγραφικῶν στοιχείων τῆς γῆς ἐν τῇ ἀπ' ἀλλήλων ἐξαρτήσει των. Ἡ γεωλογικὴ διαμόρφωσις τῆς γῆς. Ἡ ἐξέλιξίς της. Αἱ γεωλογικαὶ ἐποχαὶ καὶ τὰ γνωρίσματά των. Ἡ οἰκονομικὴ σπουδαιότης των. Ἡ Ἡ ποιότης τῶν πετρωμάτων καὶ τοῦ ἐδάφους καὶ οἱ συντελεσταὶ αὐτῆς. Οἱ παράγοντες τοῦ ὁριζοντίου καὶ τοῦ καθέτου διαμελισμοῦ τῆς γῆς. Τὰ ὕδατα καὶ οἱ συντελεσταὶ αὐτῶν. Ἡ γεωγραφικὴ διάδοσις τῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν. Τὸ κλῖμα καὶ οἱ παράγοντες αὐτοῦ. Κλιματολογικαὶ ζῶναι. Τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα τῆς γῆς. Ἡ διανομὴ αὐτῶν ἐπ' αὐτῆς καὶ οἱ λόγοι ταύτης.

### Τάξις Ε'.

1. Ἐπισκόπησις τῶν ἀνθρωπογεωγραφικῶν στοιχείων τῆς γῆς ἐν τῇ ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἀπὸ τῶν φυσικῶν ἐξαρτήσει των ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπὶ τὰ φυσικὰ ἐπιδράσει των. Ἡ γῆ ὡς κατοικία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ προϊστορικὸς ἄνθρωπος καὶ ἡ πρωτογενὴς ζωή. Αἱ ἡλικίαι τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ πολιτισμένη ζωή. Ἀρχαῖαι κοιτίδες τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ γεωγραφικὴ διασπορὰ τῶν ἀνθρώπων, ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς ἐν τῷ συνόλῳ καὶ κατὰ φυλάς. Ζῶναι γῆς πυκνῶς καὶ ἀραιῶς κατωκημέναι. Αἰτίαι συγκεντρώσεως πληθυσμοῦ. Τὰ σημερινὰ κέντρα τοῦ πολιτισμοῦ. Τὰ στοιχεῖα τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, οἱ μὲ αὐτὰ ἀσχολούμενοι κλάδοι της καὶ οἱ συντελεσταὶ τῆς ἀναπτύξεως ἑκάστου. Τὰ μεγαλείτερα κέντρα τῆς γεωργικῆς καὶ κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς. Τὰ μεγαλείτερα ὀρυκτορυχικὰ καὶ βιομηχανικὰ κέντρα. Τὰ κέντρα τοῦ ἐμπορίου. Αἱ μεγάλαι ὁδοὶ τῆς παγκοσμίου συγκοινωνίας (ξηρᾶς, θαλάσσης, ἀέρος). Τὰ στοιχεῖα τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ καὶ οἱ συντελεσταὶ ἑκάστου. Γεωγραφικὴ κατανομὴ τῶν θρησκευμάτων, γλωσσῶν καὶ πολιτευμάτων. Τὰ κέντρα τῆς καλλιεργείας τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν.

2. Γεωγραφικὴ ἐπισκόπησις τῆς Ἑλλάδος, ἐνδιατριβούσα κυρίως εἰς τὰ στοιχεῖα τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοὺς συντελεστὰς αὐτῶν.

## 9. ΥΓΙΕΙΝΗ

### Τάξις Δ'.

1. Σωματολογία. (Ἀτομικὴ Ὑγιεινή).

2. Γεν. Ὑγιεινὴ (λοιμώδη νοσήματα, περὶ ἀέρος, ὕδατος,

ἐδάφους, διατροφῆς, ἐνδυμασίας καὶ κατοικίας τοῦ ἀνθρώπου.

3. Ὑγιεινὴ τῶν ἡλικιῶν καί τινα περὶ τῆς ὑγιεινῆς τῶν ἐπιτηδευμάτων. (Ἐπέκτασις τῶν σχετικῶν γνώσεων μετὰ συντόμου ἐπαναλήψεως).

4. Στοιχεῖα νοσηλευτικῆς. Πρόχειροι βοήθειαι. Πρακτικαὶ ἐφαρμογαὶ τούτων ἐν τῇ σχολικῇ ζωῇ.

Τάξις Ε'. γυμνασίων θηλέων.

Ὑγιεινὴ τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας.

Στοιχεῖα παιδοκομίας.

Ἐπέκτασις τῶν στοιχείων νοσηλευτικῆς, καὶ προχείρων βοηθειῶν.

Πρόχειρον οἰκιακὸν φαρμακεῖον μετὰ πρακτικῶν ἀσκήσεων ἐφαρμογῆς.

Παρατηρήσεις. — Αἱ μαθήτριαι τῶν λοιπῶν γυμνασίων διδάσκονται προαιρετικῶς τὸ ἀνωτέρω ὑλικὸν ἐν τῇ αὐτῇ τάξει.

## 10. ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΠΡΟΠΑΙΔΕΙΑ

Τάξις ΣΤ'.

Ἡ ὕλη τῶν φιλοσοφικῶν δὲν θὰ εἶναι ἡ περίληψις τῶν καθέκαστον ἢ τῶν κυριωτέρων φιλοσοφικῶν κλάδων, τῶν διδασκομένων εἰς τὰ ἀνώτερα καθιδρύματα, ἀλλὰ τὰ πορίσματα τῆς διδασκαλίας πάντων τῶν ἐν τῷ Γυμνασίῳ διδαχθέντων μαθημάτων, τόσον τῶν φυσιογνωστικῶν, ὅσον καὶ τῶν φρονηματιστικῶν καὶ τεχνικῶν, ὡς καὶ τῆς ἰδίας ζωῆς τῶν μαθητῶν. Οἱ μαθηταί, ἐπεξεργαζόμενοι τὰ πορίσματα ταῦτα, θὰ βλέπουν, ὅτι δύνανται νὰ τὰ συνδέσουν εἰς μίαν γενικὴν θεωρίαν περὶ τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς. Τοιουτοτρόπως θὰ τυγχάνουν μιᾶς φιλοσοφικῆς προπαιδεύσεως, ἐξαγομένης ἐξ αὐτῆς τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ζωῆς τοῦ σχολείου των. Τούτων οὕτως ἐχόντων τὸ διάγραμμα τῆς ὕλης τοῦ προκειμένου μαθήματος δύναται νὰ ἀποτυπώσῃ αὐτὸς ὁ διδάσκων λαμβάνων ὑπ' ὄψει τὴν ἐν τῷ Γυμνασίῳ συντελουμένην ἐργασίαν. Ὡς παράδειγμα μόνον δίδεται τὸ ἀκόλουθον διάγραμμα :

Α'. Εἰσαγωγικαὶ γνώσεις. Ἡ κατανόησις τοῦ κόσμου καὶ ὁ σχηματισμὸς μιᾶς γενικῆς περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς ζωῆς θεωρίας εἶναι ἔργον τῆς ψυχῆς καὶ ἰδίως τῶν γνωστικῶν παραγόντων αὐτῆς. Δι' αὐτὸ ἐνδείκνυται ἡ εἰσαγωγικὴ ἐξέτασις τῆς ψυχῆς καὶ τῶν γνωστικῶν παραγόντων της.

1. Ἡ Ψυχὴ (Ψυχολογία). Ἡ Διάνοια. Ἡ κατ' αἴσθησιν ἀντίληψις (αἰσθήσεις, αἰσθήματα, παραστάσεις). Ἡ νόησις. Αἱ βάσεις τῆς νοήσεως (συνειρμὸς τῶν παραστάσεων, ἀφομοίωσις τῶν παραστάσεων, μνήμη). Αἱ θεμελιώδεις μορφαὶ τῆς νοήσεως (φαντασία, κυρίως νόησις). Τὸ θυμικόν. Αἱ κύριαι μορφαί του : Συναίσθημα καὶ βούλησις. Ἡ φύσις τῆς ψυχῆς: Τὰ ψυχικὰ φαινόμενα καὶ ἡ διαφορὰ των ἀπὸ τὰ φυσικὰ καὶ φυσιολογικά. Ἡ συνοχὴ τοῦ ψυχικοῦ βίου. Ἡ Ψυχολογία.

2. Οἱ παράγοντες τῆς γνώσεως καὶ τὸ ἔργον των (Στοιχεῖα Γνωσιολογίας). Αἱ αἰσθήσεις καὶ ἡ ἐμπειρικὴ γνῶσις, ὁ νοῦς καὶ ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ γνῶσις.

3. Διαίρεσις τοῦ ἀντικειμένου τῆς γνώσεως, ἤτοι τοῦ κόσμου. Μέρη τοῦ κόσμου : α) ἡ φύσις, β) ὁ πολιτισμὸς ἢ ὁ κόσμος τῶν ἀνθρωπίνων σκοπῶν.

Β'. Κύριον μέρος τῆς Φιλοσοφικῆς Προπαιδείας. Α) Ἡ Φύσις (Φιλοσοφία τῆς φύσεως).

1. Τὰ ἀντικείμενα τῆς φύσεως. α) Ἡ γνῶσις τοῦ καθέκαστον φυσικοῦ ἀντικειμένου. Ἡ φυσικὴ διαίρεσις αὐτοῦ : κύτταρα, στοιχεῖα, μόρια, ἄτομα, ἡ ἔννοια τῆς ὕλης. Διαίρεσις αὐτοῦ ἀπὸ βαθυτέρας ἀπόψεως: οὐσία καὶ ἰδιότητες αὐτῆς. β) Ἡ ἐπισκόπησις τῶν ἀντικειμένων τῆς φύσεως: αἱ ἐμπειρικαὶ ἔννοιαι τῶν ἀτόμων καὶ τοῦ εἴδους, ὁ καθορισμὸς τῶν ἐννοιῶν, ἡ κατάταξις αὐτῶν, τὸ σύστημα. Φιλοσοφικὸν ἐξαγόμενον : ἡ ἰδέα τῆς τάξεως τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων.

2. Τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Ἡ φύσις των : Ἡ μεταξὺ αὐτῶν κρατοῦσα αἰτιώδης συνοχὴ καὶ οἱ ταύτην διέποντες φυσικοὶ νόμοι. Τὰ εἴδη των : Τὰ σαινόμενα τῆς ἀνοργάνου φύσεως (φυσικά, χημικά). Τὰ φαινόμενα τῆς ὀργανικῆς ἢ τὰ βιολογικά. Ἡ ζωή: αἱ λειτουργίαι τῶν ὀργανισμῶν, ἡ κατασκευή των, ἡ ἐξέλιξις τοῦ καθέκαστον ὀργανισμοῦ, ὁ προσεχὴς καὶ ὁ τελικὸς σκοπός του. Φιλοσοφικὸν ἐξαγόμενον : ἡ ἰδέα τῆς αἰτιότητος καὶ ἡ ἰδέα τῆς σκοπιμότητος τῶν φυσικῶν φαινομένων.

3. Ἡ ἐξέλιξις ἐν τῇ φύσει. Αἱ περὶ αὐτῆς θεωρίαι. Ἡ ὀρθὴ ἔννοια τῆς ἐξελίξεως. Φιλοσοφικὸν ἐξαγόμενον: ἡ ἰδέα τῆς ἐξελίξεως τῆς φύσεως.

4. Γενικὸν φιλοσοφικὸν ἐξαγόμενον : Αἱ ἰδέαι τῆς τάξεως τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων, τῆς αἰτιότητος καὶ τῆς σκοπιμότητος τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς φύσεως ἄγουν εἰς τὴν γενικωτάτην ἰδέαν τῆς φυσικῆς τάξεως τοῦ κόσμου.

Β) Ὁ Πολιτισμὸς (Φιλοσοφία τοῦ πνεύματος).

1. Τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ἀποβλέποντα εἰς τὴν συντήρησιν τῆς ζωῆς. Παραγωγὴ τῶν πρώτων ὑλῶν, κατεργασία αὐτῶν, ἐμπόριον. Ὁ σκοπὸς τῆς συντηρήσεως τῆς ζωῆς : ἡ ἐπίτευξις τῆς ἰδέας ἢ τοῦ ἰδεώδους τοῦ (οἰκονομικῶς) ὠφελίμου.

2. Τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς ζωῆς: α) Ἡ θρησκεία (φιλοσοφία τῆς θρησκείας). Αἱ θεμελειώδεις μορφαὶ τῆς θρησκείας (ἡ πίστις εἰς δαίμονας, ἡ φυσιολατρεία, ἡ θρησκείας τοῦ νόμου, ἡ θρησκεία τοῦ φρονήματος). Ἡ φύσις τῆς θρησκείας. Ὁ σκοπὸς τοῦ θρησκευτικοῦ βίου : ἡ προσέγγισις εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς ἁγιότητος.

β) Ἡ ἠθικότης (Ἠθική). Αἱ θεμελιώδεις μορφαὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου (οἱ σύνδεσμοι τῆς καταγωγῆς, τῆς κτήσεως, οἱ ἐπαγγελματικοί, οἱ ἐκπολιτιστικοί, οἱ μορφωτικοί), Ἡ φύσις τῆς ἠθικότητος : τὸ ἦθος, τὸ δίκαιον, ὁ νόμος, τὸ ἠθικὸν φρόνημα. Ὁ σκοπὸς τῆς ἠθικότητος : ἡ προσέγγισις εἰς τὸ ἠθικὸν ἰδεῶδες.

γ) Ἡ τέχνη (Αἰσθητική). Αἱ θελιώδεις μορφαὶ τῆς τέχνης (αἱ εἰκαστικαὶ καὶ αἱ μουσικαὶ τέχναι). Ἡ φύσις τῆς τέχνης: ἡ ἐσωτερικὴ διαμόρφωσις αὐτῆς (ἰδεολογικὴ καὶ πραγματολογικὴ τέχνη), ἡ ἐξωτερικὴ παράστασις αὐτῆς (μορφὴ ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερική). Ὁ σκοπὸς τῆς τέχνης: ἡ ἐπίτευξις τοῦ ἰδεώδους τοῦ ὡραίου.

δ) Ἡ ἐπιστήμη. Α. Αἱ εἰδικαὶ ἐπιστῆμαι (Λογική). Τὰ θεμελιώδη εἴδη τῆς ἐπιστήμης. Αἱ μορφαὶ τῆς ἐπιστημονικῆς νοήσεως: α. Ἡ ἔννοια. Ἡ σχέσις τῶν ἐννοιῶν πρὸς ἀλλήλας. Ὁ ὁρισμὸς τῶν ἐννοιῶν. β. Ἡ κρίσις. γ. Ὁ συλλογισμὸς καὶ ἡ ἀπόδειξις. δ. Τὸ σύστημα. Αἱ μέθοδοι τῆς ἐρεύνης : Ἀπαγωγή, Ἐπαγωγή. Αἱ μορφαὶ τῆς ἐπιστημονικῆς παραστάσεως. Β. Ἡ φιλοσοφία. Ἡ σχέσις τῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν. Ἡ διαίρεσις τῆς φιλοσοφίας.

Ἡ φύσις τῆς φιλοσοφίας. Ὁ σκοπὸς τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλοσοφίας : ἡ προσέγγισις εἰς τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἀληθοῦς

3. Φιλοσοφικὸν πόρισμα. Αἱ κοινωνίαι καὶ τὰ ἄτομα κατευθύνονται διὰ τῆς πνευματικῆς των ἐργασίας εἰς τὰ ἰδεώδη τοῦ ὠφελίμου, τοῦ ὡραίου, τοῦ ἀληθοῦς τοῦ ἁγίου καὶ τοῦ ἠθικοῦ. Τὰ ἰδεώδη ταῦτα συνέχονται στενῶς πρὸς ἄλληλα, ὑπερέχει δ' ὅμως πάντων καὶ κατευθύνει πάντα τὸ τοῦ ἠθικοῦ, ἄγον εἰς τὴν γενικωτέραν ἰδέαν τῆς ἠθικῆς τάξεως τοῦ κόσμου.

Γ') Ἡ ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας συνδεδυασμένη ἐξέτασις τῶν πορισμάτων τῆς ἐρεύνης τῆς φύσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ πρὸς σχηματισμὸν γενικῆς θεωρίας περὶ τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς.

1. Τὸ δυνατὸν τοῦ σχηματισμοῦ μιᾶς τοιαύτης θεωρίας ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως (Γνωσιολογία). Ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις : Α'. Ἡ λογικὴ γνῶσις. Β'. Ἡ ἐμπειρικὴ γνῶσις. Γ'. Ἡ περὶ τῆς γνώσεως διδασκαλία τοῦ Καντίου. Δ'. Αἱ νεώτεραι γνωσιολογικαὶ κατευθύνσεις μετὰ τὸν Κάντιον. Ε'. Ἡ ὀρθὴ ἀντίληψις περὶ τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ ὑπ' αὐτῆς σχηματισμοῦ γενικῆς περὶ τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς θεωρίας.

2. Ἡ περὶ τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς θεωρία (Μεταφυσική). α') Ἡ περὶ τοῦ κόσμου θεωρία. 1. Αἱ ἀρχαὶ τοῦ εἶναι. Α'. Ὑλαρχία (ὑλισμός). Β. Πνευματοκρατία. Γ. Παραλληλιστικὸς Μονισμός. Δ. Δυαρχία. 2. Αἱ ἀρχαὶ τοῦ γίγνεσθαι. Α. Ἡ μηχανικὴ ἑρμηνεία. Β. Ἡ τελολογικὴ ἑρμηνεία. Γ.

Ἡ διαρχικὴ ἑρμηνεία. β') Ἡ περὶ τῆς ζωῆς θεωρία. 1. Αἱ θεωρίαι τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς ἐλευθερίας. 2. Φιλαυτία καὶ Φιλαλληλία. 3. Αἰσιοδοξία καὶ ἀπαισιοδοξία. 4. Τὸ ὕψιστον ἀγαθόν : α) Ὑποκειμενικοὶ σκοποί. β) Ἀντικειμενικοὶ σκοποί. γ) Ἡ σύνθεσις τῆς περὶ τοῦ κόσμου καὶ τῆς περὶ τῆς ζωῆς θεωρίας ἐν τῇ περὶ τοῦ Θεοῦ θεωρίᾳ. 1. Αἱ ἀτελεῖς περὶ τοῦ Θεοῦ παραστάσεις. 2. Ἡ τελεία περὶ τοῦ Θεοῦ παράστασις ἢ ἡ θεϊκὴ θεωρία.

Παρατήρησις: Εἶναι προφανές, ὅτι ἡ διδασκαλία κατὰ μὲν τὴν φιλοσοφικὴν ἔρευναν τῆς φύσεως θὰ ἐπεξεργάζεται τὰ πορίσματα τῆς διδασκαλίαν πάντων φυσιογνωστικῶν μαθημάτων, κατὰ δὲ τὴν ἔρευναν τοῦ πολιτισμοῦ τὰ πορίσματα τῶν τε φυσιογνωστικῶν καὶ ἰδίως τῶν φρονηματιστικῶν καὶ τεχνικῶν, κατὰ δὲ τὴν ἔρευναν τῶν ψυχολογικῶν καὶ γνωσιολογικῶν φαινομένων τὰς ἐκ τῆς ἰδίας ἐμπειρίας παρατηρήσεις τῶν μαθητῶν, ὡς καὶ τὰς ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν διαφόρων μαθημάτων.

## 10 ΤΕΧΝΙΚΑ.

### Τάξις Α'.

1. Καλλιγραφία. Ἀνάπτυξις τῆς ἀτομικῆς γραφῆς ἑκάστου μαθητοῦ εἰς τὸ ἁπλοῦν, σύμμετρον καὶ εὐανάγνωστον.

2. Ἰχνογράφια. Ἰχνογράφησις ἐπὶ τοῦ πίνακος διὰ λευκῶν καὶ ἐγχρώμων κιμωλιῶν καὶ ἐπὶ τοῦ χάρτου διὰ μολυβίων μαύρων καὶ ἐγχρώμων :

Α) Ἐκ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀπὸ μνήμης : σπουδαὶ ἰδίως α) φύλλων ἀνθέων καὶ καρπῶν, β) τῶν διαφόρων ζώων καὶ τοῦ ἀνθρώπου, εὑρισκομένων ἰδίως ἐν κινήσει.

Β) Ἐλευθέρα, ἐξ ἀφορμῆς ἱστορημάτων, συνθέσεων, διηγημάτων, περιγραφῶν κλπ.

3) Χειροτεχνία. Α) Ἐργασίαι ἐπὶ χάρτου λευκοῦ καὶ χρωματιστοῦ :

α) Χαρτοκοπτικὴ. Κοπὴ χάρτου διὰ ψαλλιδίου πρὸς κατασκευὴν διαφόρων ἐπιπέδων γεωμετρικῶν σχημάτων, διδασκομένων ἐν τῇ τάξει, ὡς καὶ σχημάτων τῶν εὐκολωτέρων ἐκ τῶν ἰχνογραφουμένων ἀντικειμένων.

β) Χαρτοκοπτικὴ καὶ Χαρτοκολλητική. Κοπὴ καὶ κόλλησις χάρτου πρὸς κατασκευὴν μωσαϊκῶν, πλακοστρώτων, προσόψεων οἰκιῶν, σχημάτων καὶ εὐκολωτέρων ἐκ τῶν ἰχνογραφουμένων ἀντικειμένων, ὡς φύλλων, ἀνθέων, καρπῶν, κλαδίσκων μετ' ἀνθέων καὶ φύλλων μερῶν καὶ ὀργάνων ζώων, εἰκόνων ζώων, ὡς καὶ ἀντικειμένων τοῦ σχολείου καὶ τῆς οἰκίας.

γ) Χαρτοϋφαντική. Πλέξιμον χρωματιστῶν ταινιῶν χάρτου πρὸς κατασκευὴν ποικίλων διακοσμητικῶν σχεδίων.

Β) Πλαστική. Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν πλαστικήν. Σκοπὸς καὶ σημασία της. Ὑλικὰ καὶ ἐργαλεῖα. Κατασκευὴ καὶ διατήρησις πηλοῦ. Κατασκευὴ ἐκ τοῦ φυσικοῦ, καὶ ἀπὸ μνήμης τῶν ἁπλουστάτων ἐκ τῶν ὁμοίως ἰχνογραφηθέντων ἀντικειμένων.

### Τάξις Β'.

1. Ἰχνογραφία. Ἰχνογράφησις ἐπὶ τοῦ πίνακος καὶ τοῦ χάρτου ὡς ἐν τῇ Α' τάξει:

α) ἐκ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀπὸ μνήμης : σπουδαὶ ὡς ἐν τῇ Α' τάξει, ἔτι δὲ καὶ συνθετικώτεραι ἐκ τοῦ φυσικοῦ καὶ ζωϊκοῦ κόσμου, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἀσχολιῶν τοῦ ἀνθρώπου, εἰσὶς δὲ καὶ σπουδαὶ πτυχολογίας, β) ἐλευθέρα, ὡς ἐν τῇ Α' τάξει.

2. Χειροτεχνία. Α) ἐργασίαι ἐπὶ χάρτου : Συμπλήρωσις χαρτοκοπτικῆς καὶ Χαρτοκολλητικῆς. Κατασκευὴ διὰ χρωματιστῶν τεμαχίων χάρτου τῶν ἰχνογραφουμένων συνθετωτέρων εἰκόνων ἐκ τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου ὡς καὶ ἐκ τῶν ἀσχολιῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Β) Πλαστικὴ καὶ Γυψοτεχνία.

α) Ἐλεύθεραι ἐργασίαι ἀπὸ μνήμης. Κατασκευὴ ἁπλῶν ἀντικειμένων ἐκ τοῦ φυτικοῦ καὶ ζωϊκοῦ κόσμου καὶ σκηνῶν ἐκ τῶν ἀσχολιῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἔτι δὲ τῶν ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ ἐξεταζομένων μορφῶν τοῦ ἐδάφους (λόφων, βουνῶν, ὀρέων, χαραδρῶν, ὀροσειρῶν, κοιτῶν, ποταμῶν κλπ.). Χρωματισμὸς τῶν κατασκευαζομένων.

β) Ἐργασίαι ἐκ τοῦ φυσικοῦ, δι' ὧν κατασκευάζονται γεωμετρικὰ στερεά, διδασκόμενα ἐν τῇ τάξει, ὡς καὶ ἀντικείμενα ἐκ τοῦ φυτικοῦ ἰδίως κόσμου, ἔχοντα τὸ σχῆμα αὐτῶν, ἤτοι :

1. Εὐθύγραμμα γεωμετρικὰ στερεά.

2. Σφαῖρα (μετὰ τῶν ὑποδιαιρέσεων αὐτῆς) καὶ σφαιρικὰ καὶ σφαιροειδῆ ἀντικείμενα καὶ καρποὶ (βῶλοι, κεράσια, κουμαρα, πορτοκάλλια, ρόδια, μῆλα, ραφανίδες κλπ.).

3. Ὠόν, ἥμισυ ὠὸν κατὰ τὸν μεγάλον καὶ τὸν μικρὸν ἄξονα μὲ τὸν κρόκον ἐξέχοντα, ὠὰ πτηνῶν, φωλεαὶ μετ' ὠῶν. Ὠοειδῆ ἀντικείμενα καὶ καρποὶ (δαμάσκηνα, ροδάκινα, διάφοροι βολβοί, λεμόνια, κρόμμυα, ἀχλάδια, σῦκα κλπ.).

4. Κύλινδροι καὶ κυλινδρικὰ ἀντικείμενα (λαμπάδες, ραφανίδες, καρότα, κολοκύνθια, μπάμιαι κτλ.).

5. Ἀγγεῖα ἁπλᾶ, ὡς γάστραι, ποικίλα μικρὰ πινάκια, φλυζάνια, ποτήρια, κανάτια ἁπλᾶ, ἀνθοδόχαι κτλ.

Ὅσα ἐκ τῶν διὰ πηλοῦ κατασκευαζομένων ἀντικειμένων δύνανται νὰ ἀποδοθοῦν διὰ γύψου, θὰ ἀποδίδωνται δι' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

Γ. Ξυλοτεχνία. Χρῆσις τῆς ροκάνης, τοῦ πρίονος καὶ τοῦ σφυρίου. Ἰσοπέδωσις ἀνωμάλων ξύλων διὰ ροκάνης. Κατασκευὴ κανόνος μὲ τομὴν τετραγωνικὴν καὶ κυλινδρικήν. Κατασκευὴ ἁπλῶν ἀντικειμένων, ὡς μικρᾶς κλίμακος, σκαμνίου, τραπεζίου. Κατασκευὴ ὀλίγων ἁπλῶν κομψοτεχνημάτων μὲ μικρὸν πρίονα (σέγαν).

### Τάξις Γ'.

1. Ἰχνογραφία.

α) Ἰχνογράφησις, ὡς ἐν τῇ Β' τάξει.

β) Εὕρεσις τῶν τυπικῶν γραμμῶν καὶ σχηματοποίησις τῶν ἰχνογραφουμένων.

γ) Διακοσμητικὴ Ἰχνογραφία. Μελέτη τῆς Ἑλληνικῆς διακοσμητικῆς.

2. Χειροτεχνία.

Α. Πλαστικὴ καὶ Γυψοτεχνία. Ἐργασίαι ἐκ τοῦ φυσικοῦ μὲ πρότυπα φυσικά, τεχνικὰ καὶ φανταστικά. Θὰ κατασκευάζωνται:

α) Ἀντικείμενα τεχνικώτερα, ὡς καλαθίσκοι, μικρὰ πανέρια, ὅμοια μὲ καρποὺς καὶ ἄλλα ἀντικείμενα, κώδωνες, χωνία, πτύα, δρεπάνια, σφυρία, πρίονες, ἀξῖναι κλπ.

β) Ἀνάγλυφα φύλλων, ἀνθέων, κλαδίσκων, ἐντόμων, πτηνῶν, ζώων, διακοσμήσεις μὲ ἄνθη, καρποὺς καὶ ἄλλα ἀντικείμενα (μετὰ καταλλήλου χρωματισμοῦ).

Ἀπόδοσις διὰ γύψου πηλίνων ἔργων.

Β. Ξυλοτεχνία. Χρῆσις διαφόρων ξυλουργικῶν ἐργαλείων. Διάφοροι συνδέσεις ξύλων καὶ ἐφαρμογὴ αὐτῶν εἰς τὴν κατασκευὴν ποικίλων ἀντικειμένων. Κατασκευὴ διαφόρων στρώσεων δαπέδου (παρκέ), βάσιν ἐχουσῶν γεωμετρικὰ σχήματα. Κατασκευὴ κορνιζῶν καὶ ἄλλων ἁπλῶν κομψοτεχνημάτων. Κατασκευὴ διὰ τοῦ μαχαιριδίου ξυλογλυπτικῶν κοσμημάτων.

Γ. Βιβλιοδετική. Ἁπλῆ δέσις βιβλίων (δέσιμο καρφωτό). Δέσις βιβλίων διὰ ραφῆς κατὰ φυλλάδια. Κατασκευὴ χαρτοφυλάκων καὶ μπλόκ. Δέσις εἰκόνων καὶ χαρτῶν γεωγραφικῶν.

### Τάξις Δ'.

1. Ζωγραφική. Χρώματα καὶ ἀναμίξεις αὐτῶν πρὸς παραγωγὴν διαμέσων τόνων. Ὑδατογραφία ἐκ τοῦ φυσικοῦ, ἀπὸ μνήμης καὶ ἐλευθέρα, ἰδίᾳ τοπείων.

2. Χειροτεχνία.

Α. Πλαστικὴ καὶ Γυψοτεχνία, ὡς ἐν τῇ Γ' τάξει.

Β. Ξυλοτεχνία. Κατασκευὴ α) κορνιζῶν, κυτίων, χαρτοθηκῶν, δίσκων κεκοσμημένων διὰ ξυλογλυφιῶν, β) ἁπλῶν ὀργάνων Φυσικῆς (νήματος στάθμης, τροχαλίας, πολυσπάστου, βαρούλκου, ἐργάτου, ζυγοῦ, μετρικοῦ ζυγοῦ κλπ.).

Γ. Ἐργασίαι ἐπὶ χαρτονίου. Κατασκευὴ διὰ χαρτονίου α) ποικίλων κυτίων, κομψοτεχνημάτων κεκοσμημένων διὰ προϊόντων χαρτοκοπτικῆς καὶ πλεκτῶν χαρτοϋφαντικῆς, οἰκιῶν καὶ ναῶν διαφόρων ρυθμῶν ὑπὸ κλίμακα, β) τῶν γεωμετρικῶν στερεῶν ἐπὶ τῇ βάσει μαθηματικῶν δεδομένων.

### Τάξις Ε'.

Χειροτεχνία.

1. Πλαστικὴ καὶ Γυψοτεχνία. Κατασκευὴ ἐκ τοῦ φυσικοῦ μὲ πρότυπα φυσικά, τεχνητὰ καὶ φανταστικὰ ἀντικειμένων τέχνης, ὡς ἀγγείων, στηλῶν, κιόνων διαφόρων ρυθμῶν, ἁπλῶν ἀρχιτεκτονημάτων κλπ. Ἀπόδοσις διὰ γύψου πηλίνων ἔργων

2. Συρματοπλεκτικὴ καὶ Μεταλλοτεχνία. Κατασκευὴ διὰ λεπτοῦ σύρματος γεωμετρικῶν ἐπιπέδων σχημάτων, κρίκων,

ἁλύσεων, παιγνιδίων, καλαθίων, πανερίων, κομψοτεχνημάτων καὶ γεωμετρικῶν στερεῶν τῶν συνθηκῶν δὲ τοῦ σχολείου ἐπιτρεπουσῶν καὶ σφυρηλάτησις, ρίνισμα, διατρύπησις καὶ συγκόλλησις μετάλλου, βαφὴ σιδήρου, κατασκευὴ κοχλιῶν, κοπή, κάμψις καὶ σύνδεσις μετάλλου διὰ συγκολλήσεως καὶ κοχλιώσεως, κατασκευὴ ὀργάνων Φυσικῆς, Χημείας καὶ Κοσμογραφίας διὰ συνδυασμοῦ καὶ ἄλλων ὑλικῶν (ξύλου, χαρτονίου, σύρματος, ὑάλου κλπ.).

## 12. ΩΔΙΚΗ

### Τάξις Α'.

Ὁρισμὸς τῆς Μουσικῆς. Ἦχος, Φθόγγος, Φθογγόσημα, Πεντάγραμμον, βοηθητικαὶ γραμμαί. Ὀνόματα φθόγγων. Κλειδὶ τοῦ Σόλ, ὀνομασία φθογγοσήμων. Ἀξία καὶ σχήματα φθογγοσήμων. Ὑψηλοὶ καὶ χαμηλοὶ φθόγγοι. Ρυθμός, μελῳδία, Μουσικὴ ἀνάγνωσις. Ρυθμικὴ καὶ μελῳδικὴ ἀνάγνωσις μέτρου 2)4 ἐπὶ διαστημάτων 2ας (κλίμακος Ντὸ μείζονος) μὲ τέταρτα καὶ ἡμίση. Τί εἶναι κλῖμαξ. Κλῖμαξ τοῦ Ντό. Μείζων κλῖμαξ (τόνοι, ἡμιτόνια). Ἐφαρμογὴ τῶν διαστημάτων 2ας εἰς σχετικὰ γυμνάσματα καὶ ἁπλᾶ παιδαγωγικὰ ἄσματα μονόφωνα. Παῦσις ἡμίσεος. Παῦσις τετάρτου. Σύνδεσις προσῳδίας. Σύνδεσις διαρκείας. Μέτρον 2)4 ἐλλιπές. Μέτρον 4)4 (τέταρτα, ἡμίση, ὁλόκληρα). Τὰ συνηθέστερα εἴδη χρωματισμῶν. Γυμνάσματα ἐπὶ διαστημάτων 3ης (κλίμακος Ντό). Ἄσματα μετὰ διαστημάτων 3ης. Ἀσκήσεις προφορᾶς φωνηέντων καὶ συμφώνων. Παῦσις ὁλοκλήρου. Τί εἶναι ρυθμικὴ ἀγωγὴ καὶ τίνες αἱ συνηθέστεραι διαβαθμίσεις αὐτῆς. Διαστήματα 4ης. Σχετικὰ γυμνάσματα καὶ ἄσματα. Ὄγδοα εἰς 2)4 καὶ 4)4. Ἐλλιπὲς ἀρχίζον ἀπὸ ὄγδοον. Παῦσις ὀγδόου. Κανὼν δίφωνος. Στιγμὴ διαρκείας, παρεστιγμένα ἡμίση καὶ τέταρτα. Ἐφαρμογὴ ἐπὶ σχετικῶν γυμνασμάτων καὶ ἀσμάτων. Ἀναπνευστικαὶ ἀσκήσεις.

Μουσικὴ γραφή. Ἄσκησις εἰς τὴν γραφὴν τοῦ κλειδιοῦ τοῦ Σόλ, τῶν φθογγοσήμων, παύσεων καὶ λοιπῶν μουσικῶν σημείων.

Εἰς ἕκαστον μάθημα δίδεται κατάλληλον τμῆμα μουσικοῦ κειμένου πρὸς ἀντιγραφὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν κατ' οἶκον εἰς τὸ τετράδιον μουσικῆς.

### Τάξις Β'.

Ἁπλαῖ δίφωνοι ἀσκήσεις κατ' ἀρχὰς ἐπὶ διαστημάτων 2ας καὶ εἶτα 3ης καὶ 4ης. Θεωρητικὴ ἐξέτασις τῶν διαστημάτων 2ας, 3ης, 4ης. Διαστήματα 5ης (κλίμακος Ντό). Σχετικὰ γυμνάσματα καὶ ἄσματα μονόφωνα καὶ δίφωνα. Θεωρητικὴ ἐξέτασις τῶν διαστημάτων 5ης. Κανὼν τρίφωνος. Μέτρον 3)4. Ἐφαρμογὴ αὐτοῦ εἰς τὰς διδαχθείσας ρυθμικὰς μονάδας. Σχετικὰ γυμνάσματα καὶ ἄσματα. Διαστήματα 6ης. Σχετικὰ γυμνάσματα καὶ ἄσματα μονόφωνα καὶ δίφωνα. Θεωρητικὴ ἐξέτασις τῶν διαστημάτων 6ης. Κανὼν τετράφωνος. Δέκατα ἕκτα εἰς 2)4, 3)4, 4)4. Ὅλαι αἱ ρυθμικαὶ τῶν δεκάτων ἕκτων. Παῦσις δεκάτου ἕκτου. Ἐλλιπὲς ἀρχίζον ἀπὸ δέκατον ἕκτον. Γυμνάσματα καὶ ἄσματα σχετικά. Διαστήματα 7ης καὶ 8ης. ὅπως καὶ τὰ προηγούμενα. Σχετικὰ γυμνάσματα καὶ ἄσματα μονόφωνα καὶ δίφωνα. Θεωρητικὴ ἐξέτασις τῶν διαστημάτων 7ης καὶ 8ης. Γενικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς μείζονος κλίμακος καὶ τῶν διαστημάτων. Μεσαῖοι φθόγγοι τῶν τόνων. Σημεῖα ἀλλοιώσεως. Ἐναρμόνιοι φθόγγοι. Διατονικὰ καὶ χρωματικὰ καὶ ἡμιτόνια. Χρωματικὴ κλῖμαξ Ντο. Γυμνάσματα χρωματικῶν φθόγγων. Σχετικὰ ἄσματα. Μείζων κλῖμαξ Σολ. Ὁπλισμὸς τοῦ κλειδιοῦ. Διαστήματα μείζονος κλίμακος Σολ. Σχετικὰ γυμνάσματα καὶ ἄσματα μονόφωνα καὶ δίφωνα, κλασσικὰ καὶ νεώτερα, κανόνες πολύφωνοι.—Μουσικὴ γραφὴ ὅπως εἰς τὴν Α' τάξιν.

### Τάξις Γ'.

Ἁπλαῖ τρίφωνοι ἀσκήσεις. Ἁπλῆ ἔννοια τριφώνου συγχορδίας. Τρίφωνα γυμνάσματα καὶ ἄσματα κλασσικὰ καὶ νεώτερα κλίμακος Ντο. Ἀσκήσεις ἁρπισμάτων κλίμακος Ντο. Μείζονες κλίμακες Ρε, Λα, ὅπως ἀνωτέρω ἡ κλῖμαξ τοῦ Σολ. Τρίηχον (συνεπτυγμένον, ἀνεπτυγμένον), ἐξάηχον. Σχετικὰ γυμνάσματα καὶ ἄσματα. Μέτρον 3)8, ὅλαι αἱ ρυθμικαὶ μορφαὶ του. Σχετικὰ γυμνάσματα καὶ ἄσματα. Μείζονες κλίμακες Φα, Σι ὕφ., Μι ὕφ., ὅπως καὶ ἡ μείζων Σόλ. Μέτρον 7)8, γυμνάσματα καὶ ἄσματα. Μέτρον 6)8 (εἰς ἓξ κινήσεις καὶ εἰς δύο) Γυμνάσματα καὶ ἄσματα εἰς 6)8. Ἐλάσσων κλῖμαξ τοῦ Λα ἁρμονική. Διαστήματα αὐτῆς καὶ ᾠδικὴ ἄσκησις ἐπ' αὐτῶν. Ἐλάσσων Λα μελῳδική. Σχετικὰ γυμνάσματα καὶ ἄσματα μονόφωνα καὶ δίφωνα, κλασσικὰ καὶ νεώτερα. Γυμνάσματα καὶ ἄσματα τρίφωνα. Σύγκρισις μείζονος καὶ ἐλάσσονος κλίμακος. Ὁμώνυμοι κλίμακες. Ἀρχαία ἐλάσσων κλῖμαξ τοῦ Λα. Γυμνάσματα καὶ ἄσματα δημώδη ἐπ' αὐτῆς. Διπλῆ στιγμή.

### Τάξις Δ'.

Αἱ λοιπαὶ μείζονες κλίμακες (Μι, Σι, Φα δίεσ., Ντοδίεσ., Λα ὕφ., Ρε ὕφ., Σολ ὕφ., Ντο ὕφ.). Σχετικὰ τῶν κλιμάκων τούτων γυμνάσματα καὶ ἄσματα μονόφωνα, δίφωνα καὶ τρίφωνα, κλασσικὰ καὶ νεώτερα, κανόνες πολύφωνοι. Γενικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν μειζόνων κλιμάκων, ἐναρμόνιοι κλίμακες. Κλειδὶ τοῦ Φα, σχετικὰ γυμνάσματα. Διπλᾶ σημεῖα ἀλλοιώσεως. Αἱ λοιπαὶ ἐλάσσονες κλίμακες (Μι Σι, Φα δίεσ., Ντο δίεσ., Σολ δίεσ., Ρε δίεσ., Λα δίεσ., Ρε, Σολ, Ντο, Φα, Σι ὕφ., Μι ὕφ., Λα ὕφ.,). Σχετικὰ τῶν κλιμάκων τούτων γυμνάσματα καὶ ἄσματα μονόφωνα, δίφωνα καὶ τρίφωνα, κλασσικά, νεώτερα καὶ δημώδη. Γενικαὶ παρατηρήσεις ἐφ' ὅλων τῶν κλιμάκων. Ἀσκήσεις εἰς τὸν φωνητικὸν σχηματισμὸν τοῦ κύκλου ὅλων τῶν κλιμάκων, μειζόνων καὶ ἐλασσόνων.

### Τάξις Ε'.

(προαιρετικῶς)

Γυμνάσματα καὶ ἄσματα μονόφωνα, δίφωνα καὶ τρίφωνα εἰς τὰς διαφόρους κλίμακας. Συγκοπὴ (ὁμαλή, ἀνώμαλος). Σχετικὰ γυμνάσματα καὶ ἄσματα. Ἀντιχρονισμός, γυμνάσματα. Μέτρα 9)8, 12)8. Σχετικὰ γυμνάσματα καὶ ἄσματα. Τριακοστὰ δεύτερα. Αἱ διάφοροι ρυθμικαὶ μορφαὶ αὐτῶν, γυμνάσματα μετὰ σχετικῶν ἀσμάτων. Τρόπος. Οἱ δύο κύριοι τρόποι (μείζων-ἐλάσσων). Πῶς διακρίνομεν εἰς ποῖον ἐκ τῶν δύο κυρίων τρόπων ἀνήκει τὸ μουσικὸν ἔργον.

### Τάξις ΣΤ'.

(προαιρετικῶς)

Γυμνάσματα καὶ ἄσματα μονόφωνα, δίφωνα καὶ τρίφωνα εἰς τὰς διαφόρους κλίμακας. Προσῳδία. Χρωματισμοὶ ἐν ἐκτάσει. Ρυθμικὴ ἀγωγή· ὅλοι οἱ ὅροι αὐτῆς. Μουσικοὶ καλλωπισμοί. Συντομίαι. Μουσικὴ ἔκφρασις. Μουσικὴ φράσις. Χαρακτήρ. Ποία λέγεται κλασσικὴ μουσική. Διάκρισις τῆς καλῆς μουσικῆς. Μορφαὶ τῶν μουσικῶν συνθέσεων (σονάτα, κοντσέρτο, συμφωνία κλπ.). Στοιχεῖα Ἱστορίας τῆς Μουσικῆς. Ἡ μουσικὴ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς. Ἡ ἐξέλιξις τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Οἱ σπουδαιότεροι μουσικοὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν. Οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι τῆς μουσικῆς τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς καὶ τὰ σπουδαιότερα ἔργα αὐτῶν. Ἀνάλυσις καὶ ἀκρόασις ἔργων ὀργανικῆς ἢ φωνητικῆς μουσικῆς τῶν μεγάλων διδασκάλων Μπετόβεν, Μόζαρτ, Σοῦμπερτ κλπ.

Παρατηρήσεις: 1. Εἰς τὰ σχολεῖα τῶν ἀρρένων, ὁσάκις λόγῳ τῆς μεταβολῆς τῆς φωνῆς (μεταφωνήσεως) τῶν μαθητῶν εἶναι δύσκολον νὰ ἀρχίσουν αἱ τρίφωνοι ἀσκήσεις κατὰ τὴν ἀνωτέρω ὁριζομένην Γ' τάξιν, ἡ ἔναρξις τῆς τριφωνίας δύναται νὰ ἀναβληθῇ δι' ἀργότερον εἰς τὸν κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ διδάσκοντος κατάλληλον χρόνον.

2. Ἡ πλήρης ἐπίτευξις τῶν σκοπῶν τῆς διδασκαλίας τῆς Ὠδικῆς θὰ κατορθωθῇ, μόνον ἂν δημιουργηθῇ εἰς ἕκαστον Γυμνάσιον καλλιτεχνικὴ καὶ ἰδίως μουσικὴ ζωή, ἀποτελέσουν δὲ αἱ μουσικαὶ ἐκτελέσεις τῶν μαθητῶν καὶ ἰδίως αἱ τῶν μαθητικῶν χορῳδιῶν οὐσιώδες στοιχεῖον τῆς ὅλης σχολικῆς ζωῆς καὶ τῶν καθέκαστον ἐκφάνσεών της. Διὰ τῆς ὀργανώσεως χορῳδιῶν ἐκ τῶν καλλιφωνοτέρων μαθητῶν ὅλου τοῦ σχολείου κατὰ τὰ ἀπογεύματα τῆς ἐλευθέρας ἐργασίας, καὶ διὰ τῶν συχνῶν μουσικῶν ἐκτελέσεων ἐνώπιον ὅλων τῶν μαθητῶν, ἡ σχολικὴ ζωὴ ἀναπτύσσεται κατὰ τὸν εὐγενέστερον καὶ μορφωτικώτερον τρόπον.

## 13. ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

Ἡ διδακτέα ὕλη τῆς Γυμναστικῆς τοῦ Γυμνασίου, συνισταμένη εἰς ἀσκήσεις τῆς ὑγιεινῆς Γυμναστικῆς, τῆς σχολικῆς ἀγωνιστικῆς καὶ τῆς κολυμβήσεως, εἰς παιδιὰς καὶ χορούς καὶ εἰς ἐκδρομὰς καὶ πορείας, ἔτι δὲ εἰς ἀσκήσεις στρατιωτικῆς προπαιδεύσεως διὰ τοὺς μαθητὰς καὶ ἀσκήσεις ρυθμικῆς

γυμναστικῆς διὰ τὰς μαθητρίας, ἔχει ὡς ἀναγράφεται εἰς τὸ οἰκεῖον Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα τοῦ Ὑπουργείου καὶ εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδεδομένον Ὁδηγὸν τοῦ Διδασκάλου διὰ τὴν σωματικὴν ἀγωγὴν καὶ στρατιωτικὴν προπαίδευσιν τῶν σχολείων τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως. Ἐκ τῆς ὕλης ταύτης ἡ μὲν καθοριζομένη διὰ τὰ τέως Ἑλληνικὰ σχολεῖα θὰ διδάσκεται εἰς τὰς δύο κατωτέρας τάξεις τῶν Γυμνασίων, ἡ δὲ διὰ τὰ τέως Γυμνάσια εἰς τὰς τέσσαρας ἀνωτέρας τάξεις αὐτῶν. Εἰς τὸν Ὁδηγὸν τοῦ Ὑπουργείου ἀναγράφονται ἐπίσης ὅλαι αἱ μεθοδικαὶ ὁδηγίαι, αἱ ἀπαραίτητοι διὰ τοὺς διδάσκοντας τὸ μάθημα τῆς Γυμναστικῆς. Ἡ κατανομὴ τῶν ἀνωτέρω σημειωθέντων στοιχείων τῆς διδακτέας ὕλης τῆς Γυμναστικῆς εἰς τὸν διαθέσιμον διὰ τὸ μάθημα τοῦτο χρόνον γίνεται ἑκάστοτε κατ' ἀπόφασιν τοῦ συλλόγου τῶν διδασκόντων ἐν ἑκάστῳ Γυμνασίῳ, λαμβανομένην μετ' εἰσήγησιν τοῦ διδάσκοντος τὸ μάθημα τῆς Γυμναστικῆς.

## ΙΙ. ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

### 1. ΛΑΤΙΝΙΚΑ

#### Τάξις Γ'.

1. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία περικοπῶν τοῦ ἐγκεκριμένου Λατινικοῦ Ἀναγνωστικοῦ. Βαθμιαία δι' αὐτῶν ἐξοικείωσις τῶν μαθητῶν εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν καὶ τὸν Ρωμαϊκὸν βίον.

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀνωτέρω ἀναγνώσεως ἐξέτασις τοῦ ὁμαλοῦ τυπικοῦ τῆς Λατινικῆς. Παραλληλισμὸς αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀντίστοιχον τυπικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς.

Ποικίλαι ἐργασίαι τῶν μαθητῶν πρὸς ἐντύπωσιν καὶ εὐχερῆ χρῆσιν τῶν ἑκάστοτε ἐξεταζομένων μερῶν τῆς Γραμματικῆς (π.χ. γυμνάσματα κλίσεως, γενόμενα κατ' οἶκον ἢ ἐν τῷ σχολείῳ καὶ διορθούμενα ἐν τῷ σχολείῳ ὑπὸ τῶν αὐτῶν μαθητῶν, προφορικὴ ἢ γραπτὴ ἐν τῷ σχολείῳ μετάφρασις ἐκ τοῦ Λατινικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ἀντιστρόφως προτάσεων συντεθειμένων ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἢ καὶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν, σχετικῶν πρὸς τὰ ἐξετασθέντα μέρη τῆς Γραμματικῆς κλπ.).

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Ἀναγνωστικοῦ καὶ ἐν παραλληλισμῷ πρὸς τὰ ἀντίστοιχα συντακτικὰ φαινόμενα τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἐξέτασις τῶν συνηθεστέρων καὶ ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ἑρμηνείαν ὁμαλοῦ κειμένου ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν συντακτικῶν φαινομένων τῆς Λατινικῆς, ὡς τῆς χρήσεως τῆς Ἀφαιρετικῆς, τῶν συνηθεστέρων προθέσεων καὶ τῶν συνηθεστέρων συνδέσμων.

2. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία τοῦ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Lhomond «Urbis Romae viri illustres».

Λογικὴ ἐπεξεργασία καὶ σύνδεσις τῶν ἀναγιγνωσκομένων πρὸς σχηματισμὸν περιεκτικῆς εἰκόνος τοῦ βίου τοῦ ἑκάστοτε ἱστορουμένου ἀνδρός.

Ἐπανάληψις διὰ καταλλήλων φράσεων τῶν ἑκάστοτε ἀπαντωσῶν νέων λέξεων ἐν τῷ κειμένῳ.

#### Τάξις Δ'.

1. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία ἐκ τῶν βίων τοῦ Κορνηλίου Νέπωτος μέχρι τέλους Ἰανουαρίου, ἀπὸ δὲ τοῦ Φεβρουαρίου ἐκλεκτῶν μερῶν ἐκ τῶν «Commentarii de bello civili» τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος (ὡς τῶν κατὰ τὴν ἐν Φαρσάλοις μάχην, βιβλ. γ' κεφ. 82—104) ἢ ἐκ τῆς τοῦ Κουρτίου Ρούφου «Historia Alexandri Magni Macedonis» (βιβλ. III κεφ. 1,2,5,7,8,10, 12—βιβλ. IV κεφ. 7, 8, 15—βιβλ. VI κεφ. 2, § 1—8—βιβλ. VIII κεφ. 1 καὶ 2 § 5—8 βιβλ. X. κεφ. 5), ἔτι δὲ ἐνίων ἐκ τῶν μύθων τοῦ Φαίδρου.

Ποικίλη ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων τὸ μὲν πρὸς σχηματισμὸν περιεκτικῆς εἰκόνος τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, τὸ δὲ πρὸς συναγωγὴν τῶν ἐν αὐτοῖς περιεχομένων ἐκπολιτιστικῶν καὶ ἠθικῶν στοιχείων.

Ἀντιπαραβολὴ τῆς Ἱστορίας τοῦ Κουρτίου Ρούφου, ἐφόσον ἀναγινώσκεται, πρὸς τὴν Ἀνάβασιν τοῦ Ἀρριανοῦ καὶ τῶν μύθων τοῦ Φαίδρου πρὸς τοὺς Αἰσωπείους.

Συμπλήρωσις τῆς ἐννοίας τῆς Ἱστοριογραφίας διὰ τῶν εἰδῶν τῆς Βιογραφίας καὶ τῶν Ἀπομνημονευμάτων.

Ἐπανάληψις διὰ καταλλήλων φράσεων τῶν ἑκάστοτε ἀπαντωσῶν νέων λέξεων καὶ ταξινόμησις αὐτῶν καθ' ὁμάδας (ἀναφερομένας ἐν ποδ. εἰς τὴν πόλιν, τοὺς κατοίκους, τὰ ἐπαγγέλματα αὐτῶν, τὸν στρατὸν κλπ. ὡς urbs (ἄστυ) oppidum (πόλις), patria—incolae homines, viri, feminae, senes κλπ.).

2. Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀνωτέρω Ἀναγνώσεως ἐξέτασις τοῦ ἀνωμάλου τυπικοῦ τῆς Γραμματικῆς μετὰ ποικίλων ἐργασιῶν τῶν μαθητῶν πρὸς ἐντύπωσιν καὶ εὐχερῆ χρῆσιν αὐτοῦ, ὡς ἐν τῇ τρίτῃ τάξει.

Ἐκ τῆς αὐτῆς ἀφορμῆς καὶ ἐν παραλληλισμῷ πρὸς τὰ ἀντίστοιχα συντακτικὰ φαινόμενα τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἐξέτασις τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν συντακτικῶν φαινομένων τῆς Λατινικῆς, ὡς τῆς χρήσεως τῶν πτώσεων ἐν γένει, τῶν ἀντωνυμιῶν, τῶν χρόνων τοῦ ῥήματος, τῶν ἐγκλίσεων αὐτοῦ ἐν ἀνεξαρτήτῳ (ἰδίως τῆς Conjunctivus) καὶ ἐν ἐξηρτημένῳ λόγῳ τοῦ ὑπτίου, τοῦ γερουνδίου καὶ τοῦ γερουνδιακοῦ.

Ποικίλαι ἐργασίαι τῶν μαθητῶν: Α) πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἑκάστοτε ἐξεταζομένων μερῶν τοῦ Συντακτικοῦ (ὡς α: προφορικὴ ἢ γραπτὴ ἐν τῷ σχολείῳ μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸ Λατινικὸν ἢ τἀνάπαλιν προτάσεων σχετικῶν πρὸς τὰ μέρη ταῦτα, διδομένων ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος, β: ὅμοιαι μεταφράσεις προτάσεων συντασσομένων ὑπ' αὐτῶν τῶν μαθητῶν. Β) πρὸς ἐφαρμογὴν μειζόνων καὶ αὐτοτελῶν δεδιδαγμένων τμημάτων αὐτοῦ (ὡς α: γραπτὴ ἐν τῷ σχολείῳ μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸ Λατινικὸν καὶ τἀνάπαλιν γυμνασμάτων ἀναφερομένων εἰς τὸ ἑκάστοτε ἐφαρμοζόμενον τμῆμα καὶ ἄμεσος διόρθωσις αὐτῶν ἐν τῷ σχολείῳ ὑπὸ τῶν μαθητῶν, βοηθουμένων ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, β: γραπτὴ ἐν τῷ σχολείῳ μετάφρασις ἐκ τοῦ Λατινικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν καὶ τἀνάπαλιν δεδιδαγμένου κειμένου, παρουσιάζοντος τὰ πρὸς ἐφαρμογὴν συντακτικὰ φαινόμενα).

#### Τάξις Ε'.

1. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία α) ἑνὸς ἢ περισσοτέρων ἐκ τῶν ἑξῆς λόγων τοῦ Κικέρωνος: pro Archia poeta, in Catilinam III ἢ IV, pro Ligario, pro Marcello, β) ὀλίγων ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κικέρωνος (Ad familares II, 4, 5, 6—IV. 4—V, XIV, 2. ad Allicum III, 7-V, 15-VI, 9-VII, 9-XIII, 52-XIV, 10-XVI 4) μέχρι τέλους Φεβρουαρίου.

Ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων λόγων τοῦ Κικέρωνος ἀνάλογος πρὸς τὴν τῶν λόγων τῶν Ἑλλήνων ῥητόρων. Ὁ Κικέρων ὡς ῥήτωρ. Σύγκρισις αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἕλληνας ῥήτορας.

Ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων ἐπιστολῶν τοῦ Κικέρωνος πρὸς σχηματισμὸν ἁπλῆς καὶ σαφοῦς ἐννοίας τοῦ λογοτεχνικοῦ εἴδους τῆς ἐπιστολῆς.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Μαρτίου ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τῶν Μεταμορφώσεων τοῦ Ὀβιδίου (ὡς τῶν κατὰ τὸν Φαέθωνα (ΙΙ, 1—366) ἢ τῶν κατὰ τὴν Νιόβην (VI 146—312) κλπ.

Ἐπεξεργασία τῶν ἀναγινωσκομένων μερῶν ἀνάλογος πρὸς τὴν τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν. Ὁ Ὀβίδιος ὡς ἐπικὸς ποιητής. Τὸ εἶδος τῆς ἐπικῆς ποιήσεως.

Σύντομος ἐξέτασις ἐκ τῆς Λατινικῆς Μετρικῆς τοῦ δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου καὶ ἄσκησις τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἔμμετρον ἀνάγνωσιν τοῦ ἑκάστοτε ἑρμηνευομένου μέρους.

2. Ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀναγινωσκομένων κειμένων συμπλήρωσις τοῦ Συντακτικοῦ. Συχνὴ ἐπισκόπησις ὁμάδος ὁμοειδῶν συντακτικῶν φαινομένων τῆς Λατινικῆς γλώσσης, σύγκρισις τούτων πρὸς τὰ ἀντίστοιχα τῆς Ἑλληνικῆς, κατάδειξις τῶν ὁμοιοτήτων καὶ διαφορῶν καὶ γλωσσολογικὴ ἑρμηνεία αὐτῶν (π. χ. τῆς Γενικῆς ἀπολύτου, Αἰτιακῆς ἀπολύτου, τῆς ἀπορροίας τοῦ ἐξηρτημένου λόγου ἐκ τοῦ ἀνεξαρτήτου κλπ.). Παραλληλισμὸς ἰδίως τῆς ἐν ταῖς δύο κλασσικαῖς γλώσσαις χρ[illegible]σεως τῆς Ὑποτακτικῆς ἐν τῷ ἐξηρτημένῳ λόγῳ καὶ θ[illegible]φησις τῆς βασικῆς ἐν ταύτῃ διαφορᾶς τῶν γλωσσῶν τούτων (consecutio temporum). Προσεκτικὴ ἐξέτασις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μορφῆς τῆς Λατινικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἐπιτηδειότητος τῶν καθέκαστον συντακτικῶν φαινομένων αὐτῆς πρὸς τὴν λογικὴν παράστασιν τῶν νοημάτων. Ἀσκήσεις τῶν

μαθητῶν εἰς τὴν μετάφρασιν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸ Λατινικὸν καὶ τἀνάπαλιν πρὸς βαθεῖαν καὶ πλήρη κατανόησιν τῶν ὁμοιοτήτων καὶ διαφορῶν τῶν δύο γλωσσῶν.

Τάξις ΣΤ'.

1. Ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τῆς Αἰνειάδος τοῦ Οὐεργιλίου μέχρι τέλους Ἰανουαρίου.

Ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι τέλους Μαρτίου ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία ἐκλεκτῶν μερῶν τοῦ Β' βιβλίου τοῦ ad Marcum filium de officiis (Κεφ. 1, 2, 6, 7, 8, 9,—14, 15—24) ἢ τοῦ Somnii Scipionis τοῦ Κικέρωνος ἢ κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τῶν πρώτων βιβλίων τοῦ Λιβίου ἀναφερομένων εἰς τὴν διαγραφὴν καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν μεγάλων προσωπικοτήτων καὶ σπουδαίων γεγονότων.

Ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου ἀνάγνωσις καὶ ἑρμηνεία ὠδῶν τινων τοῦ Ὁρατίου (π. χ. ἐκ τῶν I, 1, 3, 6, 10, 13, 14, 21, 22, 37, II, 1, 7, III, 8, 13, 25, 30).

Ἐπεξεργασία τῶν ἐκάστοτε ἀναγινωσκομένων συγγραφέων ἀνάλογος πρὸς τὴν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων τῶν αὐτῶν λογοτεχνικῶν εἰδῶν. Οὐεργίλιος καὶ Ὅμηρος. Ὁ Κικέρων ὡς φιλοσοφικὸς συγγραφεύς. Ὁ Λίβιος ὡς ἱστορικός. Ἡ λυρικὴ ποίησις τοῦ Ὁρατίου.

2. Γλωσσικὴ διδασκαλία καὶ γλωσσικαὶ ἀσκήσεις τῶν μαθητῶν, ὡς ἐν τῇ Ε' τάξει.

2. ΟΙΚΟΚΥΡΙΚΑ

Τάξις Α'.

Οἰκιακαὶ ἐργασίαι. Ἁπλοῦν κέντημα λευκὸν καὶ χρωματιστόν. Πλέξιμον παιδικῶν ἰδίως εἰδῶν. Ἐπιδιορθώσεις φορεμάτων (ἐμβάλωμα) καὶ περιποδίων (μαντάρισμα). Στοιχειώδης μαγειρικὴ καὶ παράθεσις τῶν παρασκευαζομένων ἐν ἐφαρμογῇ.

Τάξις Β'.

Οἰκιακαὶ ἐργασίαι. Κοπτικὴ καὶ ραπτικὴ ἁπλῶν ἀσπρορούχων, ἰδίως νηπιακῶν καὶ παιδικῶν. Ἐπιδιορθώσεις φορεμάτων (ἐμβάλωμα). Πλύσις (βαμβακερῶν, λινῶν, μαλλίνων, μεταξωτῶν καὶ δαντελλῶν). Σιδέρωμα, κολλάρισμα. Στοιχειώδης μαγειρικὴ καὶ παράθεσις τῶν παρασκευαζομένων ἐν ἐφαρμογῇ (συνέχεια). Καθαρισμὸς τῶν μαγειρικῶν καὶ ἐπιτραπεζίων σκευῶν.

Τάξις Γ'.

Οἰκιακαὶ ἐργασίαι. Κοπτικὴ καὶ ραπτικὴ ἁπλῶν ἐξωτερικῶν ἐνδυμάτων, ἰδίως παιδικῶν. Καθαρισμὸς κηλίδων. Στοιχειώδης μαγειρικὴ καὶ παράθεσις τῶν παρασκευαζομένων ἐν ἐφαρμογῇ (συνέχεια). Διατήρησις τροφίμων καὶ ἐδεσμάτων.

Τάξις Δ'.

Οἰκιακαὶ ἐργασίαι. Κοπτικὴ καὶ ραπτικὴ ἁπλῶν ἐξωτερικῶν ἐνδυμάτων. Στοιχειώδης μαγειρικὴ καὶ παράθεσις τῶν παρασκευαζομένων ἐν ἐφαρμογῇ (συνέχεια). Τὰ διὰ τὰ νήπια κατάλληλα ἐδέσματα καὶ ἡ παρασκευὴ αὐτῶν.

Τάξις Ε'.

Οἰκιακὴ οἰκονομία. Αἱ ἀπαραίτητοι εἰς τὴν οἰκοδέσποιναν γνώσεις ἐκ τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας μετὰ πρακτικῶν ἐφαρμογῶν.

3. Ὑγιεινή.

Διὰ τὰς μαθητρίας τῆς Ε' τάξεως (βλέπε σχετικὸν μέρος προγράμματος).

4. Ὠδική.

Διὰ τοὺς μαθητὰς καὶ τὰς μαθητρίας τῆς Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως (βλέπε σχετικὸν μέρος προγράμματος).

5. Μαθήματα εἰδικῆς ἐπιδόσεως.

Δι' ὁμάδας ἐκ μαθητῶν (μαθητριῶν), ἰδίως τῶν ἀνωτέρων τάξεων, ἐκδηλούντων καταφανῆ κλίσιν καὶ ἀξιόλογον ἐπίδοσιν πρὸς ὡρισμένα μαθήματα (ἱστορικοφιλολογικά, φυσικομαθηματικά, καλλιτεχνικά, πρακτικά). Ἐπεξεργασία, ἐμβάθυνσις καὶ ἐπέκτασις τῆς κατὰ τὰς ὑποχρεωτικὰς ὥρας τῶν μαθημάτων διδαχθείσης ὕλης. Ἐφαρμογαὶ καὶ ποικίλαι ἐργασίαι ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Εὐρυτάτη χρῆσις βοηθημάτων (βλέπε: «Κατευθύνσεις καὶ ὁδηγίας»).

*Ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου.*

***Σχέδιον ὡρολογίου προγράμματος τῶν μαθημάτων τοῦ Γυμνασίου.***

| Μαθήματα ὑποχρεωτικὰ | Ὧραι καθ' ἑβδομάδα | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Τάξεις | | | | | | |
| | Α | Β | Γ | Δ | Ε | Ϛ | Σύνολον |
| 1) Θρησκευτικά.... | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 1 | 11 |
| 2) Ἀρχαῖα Ἑλλην. | 8 | 8 | 9 | 9 | 9 | 9 | 52 |
| 3) Νέα Ἑλληνικά.. | 5 | 4 | 3 | 3 | 3 | 3 | 21 |
| 4) Γαλλικά..... | — | 2 | 4 | 4 | 4 | 3 | 17 |
| 5) Ἱστορία..... | 2 | 2 | 2 | 2 | 4 | 4 | 16 |
| 6) Μαθηματικὰ Κοσμογραφία. ... | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 18 |
| 7) Φυσιογνωστικά . | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 18 |
| 8) Γεωγραφία .. . | 2 | 2 | 2 | 1 | 1 | — | 8 |
| 9) Ὑγιεινή..... | — | — | — | 1 | — | — | 1 |
| 10) Τεχνικά..... | 3 | 2 | 1 | 1 | 1 | — | 8 |
| 11) Ὠδική,..... | 2 | 2 | 1 | 1 | — | — | 6 |
| 12) Φιλοσοφικὴ προπαιδεία ..... | — | — | — | — | — | 4 | 4 |
| Σύνολον ὡρῶν.. | 30 | 30 | 30 | 30 | 30 | 30 | 180 |

13) Γυμναστικὴ καὶ γυμναστικὴ ζωή. Ὁ δι' αὐτὴν διατεθειμένος χρόνος κατανέμεται κατ' ἀπόφασιν τοῦ συλλόγου τῶν διδασκόντων εἰς ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς, τοῦ τόπου καὶ τῆς ὅλης σχολικῆς ζωῆς.

Μαθήματα προαιρετικά.

1) Λατινικὰ ἀνὰ 3 ὥρας καθ' ἑβδομάδα εἰς τὰς 4 ἀνωτέρας τάξεις.
2) Οἰκοκυρικὰ διὰ τὰς μαθητρίας ἀνὰ 1 ὥραν καθ' ἑβδομάδα εἰς πάσας τὰς τάξεις.
3) Ὑγιεινὴ διὰ τὰς μαθητρίας τῆς Ε' κἀξεως 1 ὥραν καθ' ἑβδομάδα.
4) Ὠδικὴ ἀνὰ 1 ὥραν τὴν ἑβδομάδα εἰς τὴν Ε' καὶ Ϛ' τάξιν,
5) Μαθήματα Εἰδικῆς Ἐπιδόσεως κατὰ τὰ ἀπογεύματα ἐλευθέρας ἐργασίας.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Κατ' ἀπόφασιν τοῦ συλλόγου ἑνὸς Γυμνασίου ἐπαρκῶς δικαιολογουμένην (λόγῳ ἰδιαιτέρων συνθηκῶν τοῦ Γυμνασίου καὶ τοῦ τόπου, ἢ λόγῳ ἐφαρμογῆς ἀπογευμάτων ἐλευθέρας ἐργασίας κλπ.) καὶ μετὰ σχετικὴν γνωμοδότησιν τοῦ Ἐκπαιδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου, δύναται νὰ γίνῃ διὰ Π. Διατάγματος αὐξομείωσις τῶν ὡρῶν ὡρισμένων μαθημάτων. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ὁ ἀριθμὸς τῶν ὡρῶν τῶν ὑποχρεωτικῶς διδασκομένων καθ' ἑβδομάδα μαθημάτων δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰς τριάκοντα.

2. Ἡ διδακτικὴ ὥρα ὑπολογίζεται εἰς 40—45 λεπτὰ τῆς ὥρας. Συνεπῶς ἡ καθημερινὴ ὑποχρεωτικὴ ἐργασία ἐν τῷ σχολείῳ δύναται νὰ περιορισθῇ εἰς προμεσημβρινὰς 4—4 1)2 μόνον πλήρεις ὥρας, τῶν ἀπογευμάτων ἀφιεμένων ἐλευθέρων διὰ τὴν προαιρετικὴν ἐργασίαν ἐν τῷ σχολείῳ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς γυμναστικῆς, καλλιτεχνικῆς καὶ τῆς σχολικῆς ἐν γένει ζωῆς. Ἡ πλήρης ἐφαρμογὴ καὶ ὀργάνωσις τῶν ἀπογευμάτων τούτων, ἐξαρτωμένων κατὰ πολὺ ἀπὸ τὰς συνθήκας καὶ τὰ μέσα ἑκάστου σχολείου, ἐπαφίεται εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ συλλόγου.

3. Διὰ τὴν προαιρετικὴν ἐργασίαν τῶν τάξεων καὶ τῶν ὁμάδων οἱ μὲν διδάσκοντες ἐργάζονται ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν ὡρῶν τῆς ὑποχρεωτικῆς αὐτῶν ὑπηρεσίας, οἱ δὲ μαθηταὶ 3, 6 τὸ πολὺ ὥρας καθ' ἑβδομάδα πέραν τοῦ ὁρίου τῶν ὑποχρεωτικῶν δι' αὐτοὺς μαθημάτων.

4. Πλήρεις καὶ λεπτομερεῖς ὁδηγίαι ἐπὶ τοῦ παρόντος προγράμματος θέλουσιν ἐκτεθῇ εἰς τὰς «Κατευθύνσεις καὶ ὁδηγίας τῶν Προγραμμάτων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18 Νοεμβρίου 1931.

*Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας*
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΑΪΜΗΣ

Ὁ ἐπὶ τῆς Παιδείας κλπ. Ὑπουργὸς
**Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ**